

TRIBUNA OD

Samoglasnik

LJUBLJANA
28. II. 1970

ŠTEVILKA 7
LETNIK XIX

natisnjeno na formatu 700

TR - BUNA
TRIBUNA
TRIBUNA
TRIBUNA
TRIBUNA
TR - BUNA

KAJ:
ŠTUDENTJE O
TR-BUN-

KDAJ:
23. FEBRUARJA
1970

KJE:
IA LJUBLJANSK-H
FAKULTETAH, V
NUK-U, V ŠUM-JU

ZAKAJ:

KAŽE SE GENET-ČNA MUTA- C-JA V PRODUK- C-J- NUŠA SREČO

VELJA ZA PRVO, DRUGO, DESETO
GENERACIJO

ALEL ZA ČRNE LASE
RECESIVEN ALEL ZA PLAVE LASE
DOMINANTAN ALEL ZA LEPOTIČNO PIKO
RECESIVEN ALEL ZA NE VEM ZA
LEPOTIČNO PIKO P
ENAK ALEL ZA NUŠA MISLI ČRKO A
ENAK ALEL ZA SREČO MISLI
ČRKO B

MARKO POLIC, dipl. psihologije:

Sem naročnik, zadovoljen sem z določenimi stvarmi. Poezija in proza nista zanimivi, ker ne vesta nič novega ali pa sta nerazumljivi. Zadovoljen sem s prevodi, mislim pa, da premalo upošteva interese študentov, pravijo, da ne razumejo. Tribuna je ozko usmerjena, razširiti mora krog avtorjev, ki vanjo pišejo.

D. BABIČ, 2. letnik kemije:

Tribuna je letos bolj živa, življenjska. Prej preveč pesmi, esejev, prepoceni senzacij. Prav je, da spremljate aktualne, majhne probleme. Pesmi me pritegnejo le oblikovno, natančneje jih ne berem, saj mi vsebinsko ne povedo kaj novega. Filozofske razprave me ne zanimajo, ob njih bi moral brati tovrstno literaturo. Vseč so mi bili članki ob ukinitvi beograjskega »Studenta«. Tribuna naj pošteno izrazi verzijo, ki jo je sama videla, naj bo nekakšna protiutež amorfnemu »javnemu mnenju«. Lahko bi objavili »črne« humoreske, spremljali vsakdanje probleme študentov, šli med ljudi — vseč so mi te vaše ankete —, list se naj razširi med vse študente, ki se zanimajo za družbena dogajanja. Lahko je originalna v obliki in načinu podajanja, to me nič ne moti.

JOZE NASTRAN, absol. biotehniške fakultete lesna smer:

Tribuna berem priložnostno, nisem naročnik. Povedati me prijatelji opozorijo na kakšen članek. Na splošno mi je všeč, a se mi zdi, da izražam splošno študentsko mnenje da je to prej forum za filozofe kot za druge. Taka vsebina in terminologija ni blizu ostalim študentom. Biti bi morala tribuna v pravem pomenu besede, koncept v grobem pa mi je všeč.

DETICEK JURIJ, 1. letnik ekonomije:

Manjka rubrika o progresivni (folk) glasbi. Tudi sam bi napisal kakšen članek. Starši so se zelo razburjali nad poezijo, najbrž mora biti že kaj dobrega. V vsaki številki sta vsaj dve dobri pesmici. Koncept v redu, je odprtejša, ukvarja se s študentskimi problemi, lahko bi objavljali tudi prispevke o filmu. Seksualna posvetovalnica je izredno zabavna.

PURKART SONJA, 2. letnik ekonomije:

Nisem naročnica, jo pa včasih berem. Letos je boljša, lahko bi objavljali tudi »klasično« poezijo. A. Z., 2. letnik ekonomije: Po mnenju drugih je porazna, meni se ne zdi ne dobra ne slaba.

DIMNIK STANE, 1. letnik ekonomije:

Prejšnja leta sem se razočaral nad njo, ker je bila preabstraktna, pa sem jo nehal brati. Odpovedal sem tudi Probleme.

VLADIMIR MENART, 2. letnik strojne:

Nisem naročnik, čitam jo včasih. Berem Delo. Preveč je specializirana, rad imam konkretne stvari. Precej se govori o študentskih vprašanjih, kako so rešena, pa prav malo kje izveš.

BORIS KRIST, 2. letnik prava:

Kar se tiče aktualnosti je v redu, morda malo preveč umetnostnega teoretiziranja. Naj bo bolj povezana z gospodarsko problematiko, piše naj o perspektivah študentov. Letošnja je komunikativnejša.

IZTOK PREMROV, 3. letnik umet. zgod. in svet. književnost:

Kupujem jo v kolportazi, ni mi všeč. Ni mi preveč všeč. Premalo je aktualna, premalo sodobne poezije, preveč zastarelih dogodkov. Premalo predstav-

lja mlade pesnike. Sploh sodeluje premalo ljudi. Izbor sodelavcev gre po klanovskem konceptu.

ZELJKO KOSTOVSKI, abs. strojne fak.:

V zadnjem času je ne berem, kritično piše o družbi; naj bo še svobodnejša, več naj piše o življenju študentov, katerih socialni položaj je vedno težji, saj študent ob študiju ne more delati.

BORIS HROBAT, 3. letnik kemije:

Sem naročen, ni mi všeč, ni študentski list ampak časopis za izživljanje nekaj čudnih posameznikov (recimo tebe). Zakaj je to časopis za zabavanje ne pa študentski list? Pesmi so včasih dobre, največkrat čudne. Morala bi biti za vse študente, pestrejša. Kot tehnični inteligent ne bi rad bral samo filozofska čreva. Moja mama pa prebere vso, ker je rada seznanjena s študentskimi problemi.

SAJN TOMO, 3. letnik zgod. in sociologije:

Boljša kot prejšnja leta, piše o konkretnih problemih, prej je bila do konca abstraktna, še več naj piše o študentih, saj je list skupnosti študentov. Naj obravnava tudi dejavnosti študentov.

DOLENC DRAGO, 3. letnik kemije:

Nisem naročnik, jo pa redno kupujem na ulici. Je dobra, boljše kot prej. Vseč so mi pesmi, diskusije o reformi univerze. Rad bi več umetniške fotografije.

S. GORJAN, 1. letnik umet. zgod.:

Vseč mi je, da si je Tribuna izoblikovala neko idejno usmerjenost, ter da je v tem dosledna. Glede na prejšnja leta je boljše.

GRADIŠNIK BRANKO, 1. letnik umet. zgod.:

Je zabavnejša, da se brati, prav je, da objavlja južne brate — odlična poezija Zuborskega. Da bi bila boljše, bi bilo treba mene. Objavljal bi solzave romane (kot drugod po Evropi) v nadaljevanjih, protiutež strukturalizmu. Pisal bi o resničnih dogodkih v rubriki »Povest za vas«. Na primer: Zanimiva zgodba o boju med Trockim in Stalinom. Če je zgodovina v okviru zgodovine namreč zgubi vsak moralni poduk, ker se ne veže za nobeno etiko, v okviru literature pa bralca stori občutljivejšega s tem, ko je nesiguren.

PAVLOVČIČ JANEZ, kemija:

Morala bi biti ostrejša, objavljati več družbene kritike, izražati boj mnenj. Objavi naj vsa taka mnenja, le če so na nivoju, čeprav je katero izmed njih še tako čudno. V poeziji bi se lahko pojavila tudi kakšna klasična oblika. Zelim si več dobre proze.

JOZE ŠTORM, abs. veterine:

Sem naročnik, a je redno ne dobivam. Moderna poezija mi je všeč, vici tudi, moralo pa bi biti več slik. Študentskih problemov je v njej zadosti. Pišite o seksualni revoluciji!

KOCBEK MATJAZ, štud. tretje stopnje na svet. knjiž.:

Ne dajem izjav za boulevardski tisk!

MARIJA MAGDALENA, 1. letnik umetnosti (to našo kolegico je izprašal član uredništva M. S.): Ljubim oblake, lepe bele oblake tam spodaj. Tribuna je lep oblak tam zgoraj. Pridi, pridi čudoviti zlati dež iz Tribuninega oblaka, daj da bom spočela na tisoče tribunčkov. Ljubim Tribuno. opomba: od 44 vprašanih jih Tribune sploh ne bere 22.

vpraševala in zapisala sta: boris cizej & milan dekleva

PREOSNOVA ZVEZE KOMUNISTOV JE STALEN PROCES

Stanje sožitja in stalne konfrontacije združenega dela z individualizmi, monopolov s samoupravnostjo, delovne nesposobnosti ter z ustvarjalnostjo potrebuje močno prisotno ideološko in politično silo, ki zna predvsem razvijati dane progresivne možnosti, ki zna spodbujati tisto, kar je v zgodovinskem trenutku realno mogoče, ki zna odpirati dolgoročne prispevke in vršiti organiziran politični pritisk na nazadnjaške sile. To vlogo mora v mnogočem odigrati Zveza komunistov.

Tudi danes je marsikje stanje objektivnih interesov tako, da prej lahko zmagajo konservativne rešitve kot pa družbeno napredne. Tako stanje zahteva Zvezo komunistov — kolektivnega intelektualca, zvezo, ki je v sebi zelo sproščena, v kateri člani na osnovi svoje zavesti, pa vendarle organizirano in strnjeno politično učinkujejo.

Kolikor poznam trenutno situacijo v organizacijah ZK na univerzi, sodim, da smo ne poti osveščanja o potrebi po organiziranem delovanju in strnjevanju osnovnega aktivnega jedra v ZK. Teorija in praksa spontanosti je škodljivo vplivala predvsem na element organiziranosti in študentski skupnosti, pa tudi v nekaterih organizacijah ZK. Vedno širši krog članstva pa se sedaj organizirano reaktivira, dobiva voljo do dela, in to ne na star, oblasniški način. Vedno bolj se uvideva, da predvsem s svojim osebnim zgledom ter z močjo svojih argumentov lahko bistveno vplivamo na tok dogajanj ter mobilizacijsko vplivamo na svojo delovno sredino.

V tem času se pred univerzitetno organizacijo ZK postavlja serija aktualnih nalog. Precej bomo morali storiti na globljem osveščanju o temeljnih protislovjih naše družbe, o pritiskih, ki se porajajo na Jugoslavijo, ter o zametkih nekaterih političnih struj in tendenc, ki se najgloblje konfrontirajo s celotno zarnisljo našega političnega sistema (Pritiski velikih sil v kombinaciji z rankovičevstvom oz. klerikalno pobudo).

V ospredju pozornosti je v tem trenutku problematika kadrovanja univerzitetnih in znanstvenih sodelavcev ter vprašanje pedagoških metod in osipa študentov. O tem je v teku široka razprava med članstvom, o tem vprašanju bo razpravljala tudi univerzitetna konferenca.

Zveza komunistov mora tudi na univerzi mnogo bolj razviti svojo komunikacijsko vlogo pretoka informacij, političnih pritiskov ter politične kritike, in to ob in znotraj celotne samoupravne strukture. Nedvomno bomo morali komunisti še bolj spodbujati samopravno aktivnost (ponekod se samoupravni organi zelo poredko sestajajo — npr. sveti letnikov, fakultetni sveti itd.). Nekateri delavci iz naše sredine so v samopravnem sistemu brez ustreznega vpliva, posebno študente, zunanji sodelavci in koristniki (kadrov ter znanstvenih doganj) ter mlajši univerzitetni delavci.

Izredno pomembno področje je področje nadaljnega razvoja ideologije ZK. Aktualizirajo se prizadevanja za razvoj futurologije. Srečujemo se s pragmatistično miselnostjo tudi med mlado inteligenco. Slovenci in Jugoslovani si moramo odpreti svoje dolgoročne vizije, svoje dolgoročne cilje ter na tako postavljene cilje snovati svojo družbeno in politično akcijo. Taka zavestna orientacija bi pomenila pomembno možnost za intelektualno, kulturno, socialistično in nacionalno kohezijo in integracijo. Dogovorili smo se, da so organizacije ZK neposredni organizator družboslovnega študija za svoje člane (seminarji za študente). Na vsakem sestanku naj bi obdelali vsaj po eno študijsko temo.

ZK bo morala skrbeti za osnovne politične pogoje za razvoj kritike, dialoga ter preprečevati nedomišljenjo etiketiranje. Beležimo časopisne napise, ki razlagajo tako ali drugačno organizacijsko rešitev univerze za reakcionarno oz. revolucionarno rešitev. Nedvomno mora ZK v takih primerih terjati temeljit dialog, temeljito strokovno razpravo, ter tudi preverjanje v praksi, preden lahko delimo drugačne apriorne etikete.

Zavzemamo se za realizacijo take ZK, ki se nanaša na svojega člana, ki izhaja predvsem iz njegove iniciative, kjer je vodstvo s članstvom v stalni komunikaciji in dialogu, kjer vodstvo predvsem organizira vse možnosti za realizacijo iniciativnosti članstva. Razvijamo sistem političnega organiziranja članstva na nivoju delovne sredine (oddelek, fakulteta, letnik) in po različnih aspektih družbenega življenja (univerzitetne komisije). Razvijamo oblike intenzivnejšega kontaktiranja in povezanosti vodstva s članstvom.

V svoje vrste moramo pritegniti predvsem tiste ljudi, ki so ustvarjalni na svojem delovnem področju. To je, po mojem mnenju, eden od posebnih pogojev, ki omogoča intelektualcu, da je sploh lahko dober član ZK. Vsi ostali subjektivni pogoji veljajo kot za vse ostale delovne ljudi. Zveza komunistov zato v svoje vrste vabi nove člane izmed pedagoških delavcev in izmed študentov, ki se zavestno zavzemajo za socializem, ki so lahko oseben

zgled ostalim in ki bodo zavestno razvijali samoupravne humane odnose v naši družbi. V teku je proces idejno politične diferenciacije med članstvom. Vstopajo novi člani, nekateri pa zapuščajo naše vrste.

Ob tem, ko skušamo stalno presnavljati sami sebe, lahko vplivamo tudi na presnavljanje družbe. Sodobna ZK torej ni v sebi zaprta idejno politična organizacija, ampak lahko samo sebe kot avantgarde razvitega delavskega razreda odigra samo v svojem stalnem notranjem presnavljanju, v zajemanju najprogresivnejše politične ideološke iniciative ter v eliminaciji vsega tistega, kar se v njej in izven nje postavlja konceptu samopravnega socializma po robu.

G. Stanič

ZAGOTOVITI ŠTUDENTSK-STANDARD

PREDLOG ZA SPREMEMBO ZAKONA O ŠTIPENDIJAH

Na skupščini študentov v študentskem naselju je težišče vprašanj na socialno-ekonomskih problemih. Med drugimi je poslanec Tone Remc predlagal spremembo zakona o štipendijah in posojilih. Skupaj z dr. Vojanom Rusom so se zavezali, da sprožijo postopek v skupščini SRS. Prvi delovni osnutek je pripravil poslanec dr. Vojan Rus. Osnutek je obravnaval izvršni odbor Skupnosti študentov na dveh sejah in predlagane spremembe je podprl. V teku so posvetovanja v skupščini SRS in v republiški upravi o zakonodajnem postopku in vsebini predlaganih sprememb. Pred sprejetjem zakona je predviden sprejem skupščinskega priporočila o reševanju konkretnih odprtih vprašanj socialno-ekonomskega položaja študentov in vzgojno-izobraževalnega sistema.

K javni razpravi pozivamo študente, profesorje, delovne organizacije in zainteresirane občane. Priporočila bo Tribuna objavila v prihodnji številki.

Cilj predlogov sprememb in izpopolnitev je:

1. Uveljaviti princip in sistem dogovarjanja o osnovah, merilih in postopkih za oblikovanje štipendij z posojili med dajalci štipendij, Skupnostjo študentov, izvršilno-političnih organov, družbeno-političnih organov, družbenih-političnih skupnosti, skupnostmi izobraževanja in vzgojno-izobraževalnimi ustanovami.

2. Uveljaviti princip in prakso usklajevanja gibanja višine štipendije oz. posojila v odnosu do porasta realnih življenjskih stroškov in povečanja realnih osebnih dohodkov posameznih kategorij prebivalstva.

3. Opredeliti osnove, merila in postopke za določila minimalne štipendije oziroma posojila.

Predlagane spremembe bi bistveno vplivale na spremembo sedanje nezadovoljive socialne in regionalne strukture študentov, družbenega statusa študentov oz. dijakov, družbenega položaja študija in izobraževalno vzgojnih ustanov in v neposredni perspektivi bi pozitivno vplivale na spremembe kritične izobraževalne strukture zaposlenih ljudi.

Osnutek sprememb in dopolnitev zakona je:

»V zakonu o štipendijah in posojilih za izobraževanje (Ur. list SRS 26/67) se za 4. členom dodajo štirje novi člani.«

4. a člen

»Za usklajevanje materialnega položaja študentov in učencev z običnimi delitvenimi razmerji in principi se uvaja družbeno dogovarjanje med dajalci štipendij, skupnostmi študentov in učencev, družbenopolitičnimi skupnostmi ter izobraževalnimi skupnostmi in izobraževalno-vzgojnimi zavodi. Cilj dogovarjanja je zagotavljanje minimalnega standarda, enotnih osnov in kriterijev in podeljevanje štipendij in posojil.

Dogovor lahko zahtevajo s statuti ali splošnimi akti določeni organi katerekoli od organizacij iz prvega odstavka tega člena.«

4. b člen

Dajalci štipendij so dolžni štipendije, posojila in druge dohodke, ki so jih dodelili učencem, študentom, povišati v skladu s povprečnim povečanjem svojih čistih osebnih dohodkov na temelju izračuna prejšnjega polletja.

V začetku študijskega leta so dajalci štipendij dolžni povišati štipendije in posojila tudi v skladu s povečanjem povprečnih življenjskih stroškov v SRS v preteklem študijskem letu.«

4. c člen

»Za čim bolj dosledno usklajevanje štipendij in posojil z običnimi delitvenimi načeli in razmerji se lahko z zakonom določijo ukrepi za družbeno usmerjanje višine štipendij, posojil in vseh drugih dohodkov učencev in študentov.«

4. d člen

1. »Z družbenim dogovorom ali z aktom izvršnega sveta se določijo minimalne štipendije in posojila za posamezne stopnje izobraževanja pred začetkom vsakega študijskega leta. Minimalne štipendije in posojila se določijo v skladu s strukturo in obsegom povprečnih življenjskih stroškov študentov in njihovimi spremembami.

1. a varianta

»Z družbenim dogovorom se določijo osnove in merila za oblikovanje minimuma štipendije oz. posojila za posamezne stopnje izobraževanja. Minimalne štipendije in posojila se določijo v skladu s strukturo in obsegom povprečnih življenjskih stroškov študentov in njihovimi spremembami.

Izvršni svet skupščine SRS pred začetkom vsakega študijskega leta v skladu z gibanjem povprečnih življenjskih stroškov revalorizira osnovo, po kateri se določajo minimalne štipendije oz. posojila.«

2. »Minimalne štipendije in posojila se izplačujejo iz družbenih skladov dajalcev štipendij. Če pa njihova sredstva ne zadoščajo za kritje minimalnih štipendij in posojil, se štipendije in posojila izplačajo kot to predvideva 3. in 4. člen zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o minimalnem osebnem dohodku delavcev (Ur. list SFRJ 26/68). Glede izplačevanja minimalnih štipendij in posojil se smiselno uporabljajo tudi določbe 7. in 10. člena zakona o minimalnem osebnem dohodku delavcev (Ur. list SFRJ 6/65).«

K. J.

TONE REMC, poslanec republiškega zbora skupščine SRS vabi, da se s predlogi, vprašanji, kritiki, stališči o starih iz pristojnosti republiške skupščine obračate na naslov: izvršni odbor Skupnosti študentov, Ljubljana, Trg revolucije 1/11.

Uradne ure: ponedeljek, sredi in petek od 11.—13.

OB OPOMBO PETRA VODOP—VCA

Brez zamere in pripravljen na pristržno spravo pristavljam nekaj stavkov ob svoj tekst »Kaj je Marx ampak prav zares rekel« (Pavliha, 28. 1. 1970) in zapis »Slavku Preglu v opombo« (Tribuna, 31. 1. 1970) Petra Vodopivca.

Tekst v Pavlihi, uperjen proti naslovu »Kaj je Marx resnično rekel«, je Peter Vodopivec v končni posledici razumel kot šaljivi — pa vendar napad na tiskanje Fischerjeve knjige pri nas. Ker ljudje vedo tisto, kar kdo reče, ne pa tistega, kar je mislil, dodajam te vrstece proti taki razlagi mojega teksta.

Knjiga — »Kaj je Marx resnično rekel« — nas ne prepriča zaradi relativnega in skoraj reklamno zvonečega »resnično«, temveč ji verjamemo zato, ker jo je napisal Fischer, Prirednik »resnično« ljubljana dokončno pravilno in vse dileme razrešujoče tolmačenje Marxa.

Pa vendar se na »resnični« marksistični načeli prepirajo med seboj ne le Sovjeti in Kitajci, komunisti v zahodni Evropi, Sovjeti in Jugoslovani, temveč tudi sami Jugoslovani med seboj (glej npr. polemike o delitvi dohodka, o normalni ceni, itd. v lanskim in letošnjih Borbah). P. Baran in P. Sweezy, »zahodna marksista« v zadnji knjigi »Monopolni kapital« (Stvarnost, Zagreb, 1969) vidita izhod v svetovni revoluciji po kitajskem receptu.

Menim, da zato v luči mnogih »resničnih« marksizmov v svetu Fisherjev »resnično rekel« ni najprimernejši za nedvomno veliko in potrebno delo.

Povsem se strinjam s Petrom Vodopivcem v vsem, kar je napisal o Fischerju in potrebnosti takih knjig. In ker mi niti najmanj ni do tega, da bi humoristični zapis proti naslovu imeli kot zapis proti knjigi, sem se oglasil ob Vodopivčevi opombi. (Danes zaradi tega, ker v prejšnji številki Tribune ni bilo prostora.)

Slavko Pregl

RAZPIS MEDNARODNEGA ODBORA

Mednarodni odbor IOSS obvešča, da se bo od 30. 3.—6. 4. 1970 na Irskem (Dublin) vršil mednarodni študentski seminar.

Tema seminarja

COMMUNITY OR COLOSSUS?

Pogoji kandidiranja:

obvladanja angleškega jezika

redni študent

poznavanje političnih, ekonomskih, socialnih problemov Evrope in tretjega sveta

Rok prijave je do 10. 3. 1970

Informacije dobite na Mednarodnem odboru, Trg Revolucije 1 vsak dan od 12.—14. ure razen sobote.

Mednarodni odbor IOSS

DOKUMENT, KI OPR=VIČUJE OBSTOJEČE

PRISPEVEK H KRITIKI SREDSTEV J= VNEG= INFORMIRANJ=

Dokumenti, ki jih objavlja naš »Komunist« in nekateri glasila, so že na prvi pogled brez vsebinski in abstraktni. Komunistu ne morejo pomagati v konkretni akciji. Tudi drugi ljudje se odvrtaajo od njih in pravijo, da je to prazno »razpravljanje«. Umikajo se v privatnost in pustijo, da še naprej pišejo dokumente, teze in stališča ravno zato, ker so se oni umaknili v privatnost. Ali moremo dopustiti da diskreditirajo družbeni angažma, da ljudi odvrtaajo od družbene aktivnosti, ker nekateri pišejo abstraktno, t. j. brez vsebinsko, premlevajo vedno ene in iste probleme, sprejemajo dokumente, stališča, s katerimi komunist ne ve kaj početi, s katerimi si ne more »pomagati«. Kako je mogoče, da preberem dve strani v »Komunistu« in ničesar »ne zvema«? Kakšno pisanje je to in kakšna je njegova struktura?

Nič kolikokrat so na različnih forumih in sestankih poudarjali, da je potrebno biti »konkretni«, da bodo komunisti na svojem delovnem mestu lahko ukrepali. Teze in stališča morajo biti napotilo za akcijo. Drugače so vsi sestanki komunistov — ko razpravljajo o dokumentih, tezah — samo razpravljanje, ker drugo ne morejo biti. Tudi dokument šeste seje predsedstva ZKJ hoče biti »konkreten«, kajti v podnaslovu piše: Idejno-politična platforma za delovanje Zveze komunistov (podčrtal T. P.). Na koncu pa je to hotenje izraženo celo eksplicitno: »Ocene in stališča, ki jih vsebuje ta dokument, so izhodiščna podlaga, usmeritev in okvir za okrepljeno in neposredno angažiranje komunistov v Socialistični zvezi in predstavniških organih, redakcijah...« (pod T. P.).

Kakor vsaka podobna analiza se tudi »platforma« pričneta z »analizo« položaja sredstev javnega informiranja in informativne dejavnosti. Do kakšnih dognanj prihaja »analiza«?

Smisel informiranja vidi v tem, »da bi (samoupravljalec) s poznavanjem dejstev in dnevnih družbenih premikov mogel večje sodelovati pri samoupravnem odločanju in političnem življenju...«

Ce bi hoteli sedaj spoznati, kako informativna sredstva dejansko opravljajo svojo funkcijo, bi morali najprej analizirati, kako pomagajo samoupravljalcem. Brez analize ni mogoče dati ocene in tudi ne zahtevati, kakšna naj bodo informativna sredstva v bodoče.

Pisci dokumenta se zadovoljujejo s posplošenimi ugotovitvami, ki nimajo zveze s dejanskimi razmerami. Vse povsod vidijo samo napredek in iz tega pojma potem črpajo vse bogastvo svoje »analize«. Namesto, da bi analizirali to, kar je, »analizirajo« pojem in mu pritakajo ene in iste predikate. Trdijo, da občani »... niso več samo bralno občinstvo, pasivni poslušalci in gledalci, temveč zmeraj bolj aktivni družbeni in politični subjekti...« Ob tej oceni navajam dognanja empiričnih raziskovalcev, ki se s temi ne skladajo. Bogdan Kavčič v uvodu knjige »Kako informirati samoupravljalce« — leto izdaje 1969, pravi, da je stopnja obveščenosti samoupravljalcev »katastrofalno nizka«. V štiril slovenskih podjetjih 19 % članov delavskih svetov ter 40 % vseh zaposlenih ne ve, kdo pri njih odloča o cenah izdelkov itd. In dalje: »Dejstvo je, da se nekateri delavci res ne zanimajo za nič

druga kot za delo in plačo. Toda takih je med neinformiranimi manjši del. Večina delavcev pa ali nima možnosti, da bi se seznanila s pomembnimi informacijami, ali pa je brezvoljna in ravnodušna.« Empirični podatki kažejo torej, da samoupravljalec slabo informiramo, in se ne skladajo z občo hvalo informacijskih sredstev v dokumentu. Ob takih razmerah je tudi vprašanje, kako naj potem »samoupravljalec« večje sodeluje pri samoupravnem odločanju in političnem življenju. »Od stopnje informiranosti je v znanstveni meri odvisno razumevanje znotraj skupin, mnenje o demokratičnosti vodenja, individualna pripadnost skupini, ocena delavskega samoupravljanja in aktivnost na področju delitve« (medtem ko delovna in institucionalna aktivnost, po ugotovitvah raziskovalcev instituta, r. odvisna od stopnje informiranosti, Informativni bilten instituta za sociologijo in filozofijo pri univerzi v Ljubljani, 19. julij 1969).

— Tudi iz te študije se lahko prepričamo o zelo nizki stopnji informiranosti. V citiranih raziskavah se avtorji sicer omejujejo na informiranje »zaposlenih v delovnih skupnostih«, vendar nam že tak izsek iz celote kaže samoupravljalec v drugačni podobi. Trditev, »da kažejo delovni ljudje vse bolj aktiven in zainteresiran odnos do družbene politike in doseženih rezultatov...« ostaja le želja avtorjev dokumenta. Ni se nam treba sklicevati na raziskovalce, ki govorijo o »brezvoljnosti in ravnodušnosti«, potrebno je samo pomisliti na zbor volilcev in druge institucionalne oblike aktivnosti občanov — samoupravljalec. Vedno večja potrošnja popularnega, zabavnega tiska, obisknost filmskih predstav, ki gledalca pomirjajo in vodijo v svet iluzije, različni spektakli nam tudi pričajo, da samoupravljalec postaja vedno bolj »pasivni poslušalec in gledalec«. Aktivna je le maloštevilna družbena skupina.

V zadnjem času je Institut za sociologijo in filozofijo pri univerzi v Ljubljani izvedel tudi anketo o mladih, o njihovih vrednotah. Podatki so bili delno objavljeni tudi v TT. Kaj je »odkrila« ta raziskava? Anketiranci so na vprašanja pogosto odgovarjali »ne vema«. (55 % kmečke, 44 % delavcev in 41 % brezposelnih). »Več kot 50 % anketiranih kmečke mladine, 40 % delavcev in brezposelnih ne pozna stališč komunistov, ki jih postavlja sedanja mlada generacija, in zato tudi ne more samostojno oceniti delovanja in stališč komunistov v svojem okolju. Vzrokov za tako visok odstotek neinformiranosti med temi skupinami prav gotovo ne smemo iskati le v večji apolitičnosti teh skupin oziroma v pomanjkanju zanimanja za politično delo...« (cit. po TT). Analize kažejo na »neinformiranost« in »apolitičnost«. Dokument se ne soča s temi dejstvi, ampak samo govori o večji aktivnosti samoupravljalec in boljši informiranosti.

ANALITIČNE SODBE

Avtorji dokumenta izhajajo iz splošne predpostavke, da je razvoj informativnih sredstev v bistvu linearno progresiven. So sicer negativni stranski produkti, v bistvu pa so informativna sredstva »bolj kot prej« »vpliveni« »dejavnik«, imajo »močan družbeni vpliv«, za bralce, poslušalce in gledalce so postala »sprejemljivejša«, »po tema-

tiki in vsebini bolj raznovrstna«, »sodobneje urejevana«. Avtorji dokumenta se ne vprašajo, o čem ta sredstva poročajo, kakšna je njihova vsebina; ostajajo na površini. Opisujejo, kako vedno bolj »zadovoljujejo raznovrstne potrebe in zanimanja raznih kategorij prebivalstva«. Vse lepo napreduje in cvete. Saj so ljudje z njimi vedno bolj zadovoljni. Tako kot v drugih dokumentih nenehno poudarjajo samoupravnost, napredek v odnosu do obdobja administrativnega socializma. Informacijska sredstva opredeljujejo glede samostojnosti »novinarskih kolektivov« in glede na »sprejemljivost«. Ne analizirajo pa, kakšna je njihova objektivna vloga, kakšne so tendence.

Zakaj to neprestano oziranje v preteklost? Želijo na ta način opravičiti sedanost?

Stalno poudarjajo, kako je danes bolje (ko imamo samoupravljanje), ko oblast ne straši več z vmešavanjem. V vsakem dokumentu, govoru naštevajo in hvalijo prednosti. Tako se politično razmišljanje giblje samo v naslednjem odnosu: kritika starega in poveličevanje sedanjega. V mišljenju bralca želi fiksirati in poudariti napredek, ki je v zvezi s tem »sedaj«, ne pa s tem, kar je bilo. Potrebno pa se je soočiti s tem, kar danes je in kar bi moralo biti.

Avtorji analitično izhajajo iz teze o napredku iz administrativnega v samoupravni socializem (»osvobodjeni političnega diriganja...«). Iz tega pojma analitično deducirajo predikate. Napredek, ki ga vidijo v tem prehodu, nato analogno aplicirajo na vsako posebno področje. Informativna sredstva opredeljujejo samo formalno, zunanje — glede na prehod iz enega obdobja v drugo — ne raziskujejo pa njihove dejanske funkcije. Zato prihaja do naslednjih nasprotij: med deklarirano vedno večjo »sprejemljivostjo« — »in dejansko vedno večjo komercialnostjo«, med deklarirano vedno večjo »informiranostjo« in dejansko neinformiranostjo, med informativnimi sredstvi, ki postajajo vedno bolj »vzvod« in ne samo »sredstvo«, in dejansko apolitičnostjo in ravnodušnostjo.

Tako mišljenje, ki ne gre k dejanskim odnosom, je popolnoma »prazno«. Sestavljalcem tež nimajo merila, s katerim bi presojali ustreznost ali neustreznost informativnih sredstev, ker nam ne povedo razlike. Naštevajo nam take abstrakcije, kot so: »informativnost«, »sprejemljivost«, »vzvod«, »sredstvo«, »osvetlitev sporočanje resnice«, »nim popolnejše objektivno obveščanje«.

Kako naj si novinar »pomaga« s temi splošno priznanimi resnicami? Če hoče biti dokument »idejno politična platforma«, »izhodiščna podlaga« za delovanje komunistov, potem je brez haska, ker pušča stvari take, kot so. Sestavljalcem pravijo, da se morajo tudi novinarski kolektivi, razumljivo, držati načela dohodka, izogibati pa se morajo pojavom »vulgarnega komercializma«, »senzacionalizma«, »alarmantnega podajanja konfliktov«. Zakaj potrebno je »natančno«, »vsestransko« in objektivno prikazovanje in usmerjanje tokov našega družbenega življenja...

Kakšno zdravorazumno razsojanje! Mislim, da bi se z njim lahko strinjalo vsako uredništvo. Kdo pa se ne izogiba »vulgarnemu komercializmu«, »senzacionalizmu«, »alarmantnemu poročanju« itd.? Nobeden noče biti ekstremen. Vsi samo »zadovoljujejo bralce«. Kdo bo nasprotoval »vsestranskemu«, »objektivnemu« in »natančnemu« poročanju. Nobeden ne bo na svojo zastavo zapisal, da hoče biti »neobjektiven«.

Tak dokument je »sprejemljiva« za vse. »Taki pojavi (slepi komercializem ipd. — op. T. P.) se širijo v tistem obsegu, v kakršnem se izgublja jasna idejnopolična usmeritev in v kakršnem zvoledenevajo merila v uredniški politiki, v kateri se zmanjšuje vpliv progresivnih družbenih sil na usmerjenost in vsebino določenih izdaj in oddaj«.

Ni čudno, da se izgublja »jasna idejnopolična usmeritev« in da se širijo »taki pojavi«, če pa pišemo take brez vsebinske dokumente, ki samo opravičujejo obstoječe stanje.

Tone Pačnik

»To razmišljanje se neposredno veže na »sklepni dokument šeste seje predsedstva ZKJ«: »Aktualna vprašanja družbenega položaja in vloge informativne dejavnosti sredstev javnega informiranja...« (Komunist, 28. nov. 1969)

SITI IN LAČNI SLOVENCİ-

SUNEK NARODNI ZASPANOSTI
IN SAMOVŠEČNOSTI

Motiv, ki je spodbudil uredništvo revije Dialogi iz Maribora, da je lani poleti organiziralo dvodnevno »ekspedicijo« po haloških, kozjanskih in bizeljskih kmetijah in na katero je povabilo nekaj predvsem mlajših slovenskih publicistov in književnikov, je bil prav na kratko tale: »buditi vest in zavest ter spomin pripadnikom tega naroda, da so tudi v njegovem narodnem geografskem prostoru območja, ki so nerazvita in ki terjajo akcijo vseh nas. Pravzaprav je že ploč »ekspedicije«, knjiga Siti in lačni Slovenci, ki so jo izdali Dialogi, založila pa Založba Obzorja v Mariboru, akcija, kot v zadnjem času v tisku je precej razširjeno pisanje o tej problematiki, ki pa je slej ko prej potrebno glede na to, da še ni reakcije oziroma določene materialne akcije, ki bi sprožila odpravljanje revščine in zastonjosti na našem podeželju.

Na tiskovni konferenci ob izidu knjige so posebej poudarili, da avtorji Mirko Čepič, Drago Jančar, Janez Rotar, Dimitrij Rupel, Tarcas Kermauner, Igo Tratnik, Herman Vogel, Mauricij Zgonik, Bruno Hartman, Juro Kislinger, Tone Stojko, Matevž Hace, Tone Partljič, Janez Kure, France Forsterič, Slavko Gliha in Slako Jug, niso imeli niti namena niti možnosti pripraviti temeljito študijo o nerazvitosti ter o njenem odpravljanju, temveč izpovedati le

svoj osebni odnos do te »travveče rane. To nam sicer kaže tudi vsebina knjige, v kateri vsak avtor razglablja po svoje, bodisi filozofsko (Kermauner, Forstnerič, Rožanc), s političnega vidika (Jančar), s pomočjo številk (Čepič, Zgonik — njegov prispevek je izvleček iz znanstvene razprave, Anketa), z nekoliko satiričnega prizvoka (Tratnik, Rupel), naslanjajoč se predvsem na empirijo s pohoda (Vogel, Kislinger), s pomočjo prostorske in časovne primerjave (Rotar, Jug), medtem ko je na primer prispevek Toneta Stojke že čista literatura. Matevž Hace je malce romantičen ter žaluje predvsem za tem, ker osamljene gofske kmetije, ki so naš narod osvobodilo vojno pomagale partizanom, ne obiskujejo borci in politiki.

Seveda ta opredelitev oblikovnega podajanja ni absolutna, vsem skupaj pa je lastno tehtno razmišljanje in globoka prizadetost.

Ne glede na individualne poglede pa si tudi nepozoren bralec lahko ustvari dokaj jasno sliko o tragiki ljudi, ki žive v Slovenskih gorah, Haložah, Kozjanskem, v Suhli krajini, ob zgornji Soči, čeprav teh krajev nikoli ni videl, kaj šele doživel. Saj si je na primer tudi večina avtorjev posipala pepel na glavo; tako Rupel pravi, da pozna te kraje kvečjemu iz drvečega avtomobila, od koder se sicer nedeljskemu izletniku res porajajo romantična čustva ob pogledu na lepo pokrajino ter kočah na vrhah in sredi vinogradov. Toda knjiga hoče povedati, da žive v teh kočah ljudje, katerih življenje ni niti najmanj tako lepo kot njihova pokrajina, ki žive v skrajni gospodarski, socialni, kulturni, prosvetni, komunikacijski ter higieniski zaostalosti in revščini, ki jim je skoraj edina življenjska uteha ter neposredno čutna sreča (kompleksno: največja nesreča) uživanje alkohola ter spočenanje otrok, ki žive v začaranem krogu, iz katerega se sami, brez racionalne podpore nas vseh, ne morejo in ne bodo izvlekli — čeprav je seveda tudi med njimi, predvsem v lokalnih centrih, peščica takih, ki so se »znašli«. Gre za vkljenost v spone tradicije in mnenje marsikaterega avtorja je da je predvsem potrebna miselna duhovna preobrazba, za prebujanje z odpiranjem možnosti za razvoj.

Moto knjige je izposojen pri avtorju Ameriškega izdavanja Servan-Schreiberju in se kot rdeča niti vleče skozi ves kontekst; smiselno se glasi takole: če daš lačnemu kos kruha, ga enkrat nasitiš, če pa ga naučiš kruh pridelovati, bo zmeraj sit. Poleg dramatijske funkcije izraža knjiga

tudi globalni predlog — obris preudarne pomoči, ki bo praktično koristna šele, ko bo problem teoretično, studiozno, znanstveno preučen, kar sedaj nikakor ni.

Uredništvo Dialogov torej vsa pohvala, da je pričelo resneje drezati v rano, čeprav bi bilo naivno misliti, da se bo sedaj stvar temeljno premaknila, pa čeprav so se je lotili »nestrokovnjaki«, ki bi se naj po nekaterih gramatičnih teorijah zanimali zgolj za »svoj posel«, neangažirano pisanje.

Skoda je, da je cena knjige razmeroma visoka, kar bo seveda okrnilo namen izdajatelja, namreč da bi šla knjiga čim bolj v »širino«. Založba Obzorja je namreč postavila ceno po svojih ekonomskih utemeljenih kalkulacijah.

Gradivo sta uredila France Forstnerič in Janez Rotar. Opremil jo je akademski slikar Janez Vidic, prepričljive in vsebinsko bogate fotografije pa so prispevali Danilo Skočić, Drago Modrinjak, Tone Stojko, Drago Jančar in Joco Znidaršič.

Braco Zavrnik

DILEME AMERIŠKE LEVICE

Rudi RIZMAN, bivši urednik Tribune, sedaj asistent na Visoki šoli za sociologijo, politične vede in novinarstvo in odgovorni urednik revije Problemi, se je pred nedavnim vrnil z enomesečnega bivanja v ZDA. Na dveh univerzah (MIT in Harvard) se je med drugim lahko seznanil z nekaterimi izkušnjami študentske levice, ki jih skušamo izbiti na dan v naslednjih vprašanji oz. odgovori intervjuvanca. Pogovor je vodil Jože KONC.

1. Kaj je najbolj značilno za študentsko gibanje v ZDA v tem trenutku?

— Upal bi si reči, da gre danes za določeno pat pozicijo med silami spremembe in etabliirano strukturo. Establišment, ki bedi nad prividnim svetom svobode, je v ZDA skoraj vedno uspel vzkati nekatere elemente upora (spremembe) v mehanizem umirjenega funkcionarja. Po letu 1929, to je po veliki krizi kapitalističnega sveta, je zelo težko biti upornik. Kapitalistični sistem se je na novo uravnal in prej izobčene težnje po permanentnem revolucionarju so vsaj v določenem obsegu postale sestavni del legalnega političnega procesa. Veliko vlogo so v tem smislu odigrale družbene vede, posebej omenimo sociologijo, ekonomijo, politične vede, psihologijo itd., v kapitalističnem kot tudi socialističnem svetu. Seveda je stanje, ki ga opisujemo, še marsikje zgolj idealna in ne tudi stvarna podoba družbe, kajti velika večina črnih voditeljev bi se le težko strinjala z oceno, da je njihova kritika že sestavni del funkcionirajočega sistema. Vendar nas dejstvo, da ostaja velika večina državljanov znotraj obvladljivega in legaliziranega spravevanja mora prepričati v to, da je idealna shema že močno zasidrana v vsakdanji praksi političnega življenja.

Sele iz dosedaj povedanega lahko podamo naslednjo oceno položaja, v katerem se nahaja radikalna študentska akcija. Znotraj vseh študentskih militantnih skupin potekajo odločilne debate o nadaljnji strategiji boja. Prevladujejo pesimistične ocene rezultatov dosedanjega boja in od tod dve varianti boja: prva se vse bolj nagiba k revolucionarni strategiji vključujoč eventualno ameriškim razmeram prilagojeno taktiko gverilskega bojevanja (mesto, predmestje, podzemlje...) sem sodijo na primer Black Panthers in frakcija Weathermenov; druga stališče trdi, da je bitka zgodovinsko že dobljena, saj bo leta 1970 že več kot polovica prebivalstva stara manj kot petindvajset let. Potreben je le še manjši sunek in univerza bo prevzela vlogo, ki so jo doslej stoletja opravljale religiozne institucije (cerkev) in ideološki faktorji — ta optimizem lahko srečamo pri zmerni levici v SDS.

Priča smo tako novim ideološkim premikom, iz katerih pa bi bilo zaenkrat zelo težko potegniti sklep, češ da gre za polarizacijo podobno tisti, ki je v prvi svetovni vojni razdelila socialistično gibanje na komunistični in socialdemokratski del.

2. Ali obstaja povezava med študenti in črnim gibanjem?

— Ta povezava obstoji, toda v ZDA se le-te ne zagotavljajo predvsem z deklaracijami in resolucijami, temveč nastajajo po spontani poti, v akciji. Na Harvardu so pred nedavnim beli študenti zahtevali, da se za obnovitvena dela na univerzi sprejme vsaj 20 odst. črnih delavcev. To je samo eden od mnogih primerov solidarnosti in sodelovanja. Akcije v zvezi z Vietnamom in reformo univerze so bile najpogostejše izraz manifestacije skupnih ciljev, ki jih ima tako beli kot tudi črni študent. Vendar je normalno pričakovati pri črnem prebivalstvu mnogo večji interes za spreminjanje statusa quo zaradi njegovega mnogo bolj podrejenega in neenakopravnega položaja. To vodi nekatere borbene odrede črnega gibanja do ocene, da je potrebno najprej bojevati ločene akcije in šele potem, ko bo črni človek dosegel enakopravnost z belim, bo mogoče šele razmišljati o skupnem načinu življenja in tedaj tudi akcije. Vendar je treba ugotoviti, da se odnos med belim in črnim človekom nahaja nenehoma na robu eksplozije, uradna politika in rasno razpoloženje ameriškega delavstva imata glavne zasluge za to napetost. V zadnjem obdobju je ameriška policija fizično likvidirala 23–30 voditeljev organizacije Black Panthers, policija tako sama potiska črnske organizacije na pot nasilnega odgovarjanja na nasilje in ekskluzivno stališče.

3. Kakšne so značilnosti protesta in kritike vsega obstoječega?

— Ameriški študent nosi s seboj Einsteinovo in Oppenheimerjevo izkušnjo. Že med študijem se obrača proti militaristični aplikaciji znanstvenih ved, proti vojaškim laboratorijem na univerzi in tako presega izkušnjo obeh omenjenih mislecev, ki sta veliki del svoje ustvarjalnosti darovala vojaški uporabi in nato vse to obžalovala. Njihov uspeh je glede na to, da za njimi ne stojijo uradne institucije, minimalen. V obstoječem sistemu so študentje prevzeli vlogo politične opozicije, ki jo je državni kapitalizem izžgal iz svojega telesa. Glavna nevarnost, na katero sedaj opozarjajo ideologi levice, je v metodi korupcije in privilegijev, ki jih dajejo vladajoči krogi študentski populaciji. Pri povedovanju so mi o nekaterih primerih popolne pasivizacije študentskih gredin, ki je rezultat uspeš-

ne protiofenzive elit oblasti. Še posebej lahko je bilo mogoče omamiti tista študentska gibanja oz. frakcije, ki so bile organizacijsko in disciplinsko zelo čvrsto zastavljene in se je znotraj njih samih začel proces birokratizacije in vzpostavljanja etabliiranih struktur.

Zato je vprašanje o metodi, značilnosti protesta vprašanje, ki je postavljeno v središče današnje dileme ameriške nove levice, saj je od odgovora na to vprašanje v veliki meri odvisno ali bo študentski upor ostal v zgodovini zapisan zgolj kot biološka in manj socialno-revolucionarna pozicija. Kot vidimo je nova levica v nenehni nevarnosti, da s pretirano programsko in organizacijsko usmerjenostjo izgubi idealistični elan in pristane samo pri kombiniranju možnosti znotraj obstoječega, to je istega sveta. Eno od »zdravil« je, kot trdijo v razpršitvi vseh mogočih aktivnosti in organizacijskih enot, »Revolucija ni nekaj, kar bi bilo mogoče organizirati ali delati, temveč jo je potrebno vzpostaviti na svojem osebnem projektu, treba jo je živeti«.

Take in podobne odgovore pa bi najpogostejše dobili tudi na vprašanje, če jim gre za »kritiko vsega obstoječega«, kajti vsaka abstraktna evropska teza je za levico nekaj zelo relativnega. Kajti po poti revolucije je lahko priti tudi z metodo apologije in sprejemanja vsega obstoječega, s čimer pripelješ obstoječi svet do absurda in ironije — teza s študentskega protestnega zborovanja na Massachusetts Institute of Technology vendar so odgovori na to vprašanje zelo različni, od klasične boljševiške variante pa do spontanitetnih teorij. Podobno ameriški družbi — in vsem posameznim objektom študentskega protesta — je levica prav tako ujeta v pragmatistični kletki, ki ji pogosto zastira pogled na celovitejši in končni smisel akcije.

DRUŽBA: UNI- VERZA — RING (BO KMALU) PROST: DRUGA RUNDA

Znanstveno-tehnološka revolucija zahteva široko razgledanega strokovnjaka ne samo v okviru svoje stroke, temveč tudi na področjih, ki so vezana na problematiko medsebojnega vpliva te stroke in družbenega življenja. Ta zahteva bi bila čisto normalna in dokaj uresničljiva, ko nanjo ne bi vplivali interesi »družbe« (pojmovane kot države). Kajti visoka zavest posameznika pogosto je zahteva njegovo vsestransko udajstvovanje in njegovo popolno avtonomijo pri samoodločanju in sodločanju. Ko govo-

rim o popolni avtonomiji odločanja posameznika, mi je jasno, da je v absolutnem smislu ni in da odločanje vsebuje cel splet psiholoških in socioloških dilektičnih vplivov okolice. Toda avtonomija, kakršno pojmem v tem kontekstu, izključuje oblastniški, monopolni, avtarkični, alienirani pritisk na posameznikovo odločanje. Taki pritiski pa se pojavljajo v vsaki družbi ne glede na stopnjo razvitosti in politični sistem (seveda z različno intenziteto) v obdobju, ko postanejo njene institucije okostenele in ko zdaleč več ne sledijo zgodovinskemu razvoju človeka, pa se kljub temu hočejo ohraniti. Kritika vsega obstoječega in ideja permanentne revolucije sta zato dve (v bistvu enotni) fronti, ki združujeta sodobnega človeka, »mladega« intelektualca. Boriti se proti vsemu stacionarnemu, utečenemu, uglašenemu, proti vsemu potencialno ali dejansko škripajočemu, to so apeli nove permanentne revolucije. To ni več klasično pojmovanje revolucije, to je evolucija revolucije do njene permanentnosti, to je prehod iz klasične v kvantno »mehanike« na področju človekove misli. To je prehod na nivo »znanstveno-tehnološke revolucije« tudi v človekovi miselnosti. Čas do rojstva ideje do njene praktične realizacije teži k neskončno majhni veličini. Področji »družbene baze« in »družbene nadgradnje« se v svojem zakonitem razvoju med seboj stapljata in se kot ločeni sferi izničujeta. Ta proces je čedalje bolj očiten v terciarnih družbah (to je v družbah, kjer so terciarne dejavnosti po deležu v družbenemu proizvodu in po številu zaposlenih prevladujoč faktor). Znanost in kultura dobivata v taki družbi veliko večji pomen in glede na veliko stopnjo avtomatizacije v industriji in kmetijstvu pomenita najmočnejše področje človekove kreativne dejavnosti. V taki družbi postaja znanost proizvodna sila. Znanstvenoraziskovalno delo je še težje ločiti na fundamentalno in aplikativno.

Glede na stopnjo razvitosti take (terciarne) družbe dobiva proces izobraževanja odločilen pomen. To je »nova proizvodnja«, ki se bori za svojo večjo produktivnost in kvaliteto v skladu ne le z ekonomskimi zakonitostmi, ki veljajo za sekundarno (industrijsko) družbo. Toda tu se pojavljajo nove ekonomske zakonitosti, ki ima odločilno vlogo v tej ekonomiki je njegova permanentnost. Nič manj pomemben faktor pa je vseobsežnost izobraževanja, to je možnost izobraževanja za večji del ali za vse prebivalstvo.

S tem dobivajo tudi medčloveški odnosi precej drugačno vrednost in položaj kot kdajkoli prej. Rušijo se stare zgradbe odnosov, kajti rušijo se njihovi vzroki. Rušijo se predvsem tisti vzroki, ki so zagotavljali obstoj »statičnega« razvijajočega se družbe, družbe, ki je lahko razvijala svojo »družbeno bazo« ob dokaj nespremenjeni »družbeni nadgradnji«.

Če predvidevam, da je cilj socialistične družbe svobodna in integralna osebnost v prav taki družbi, in glede na realno stanje naše družbe, ki nosi v svojem hitrem razvoju s seboj še vedno nepreživele ostanke preteklosti in elemente birokratskega državnega aparata, mislim, da se nam ni treba bati predvsem kritike nove levice na Zahodu in ideje permanentne revolucije kot nečesa kaotičnega, neopredeljenega, prihodnosti nedoločljivega, temveč je to kritiko treba uporabiti za orožje proti vsemu stacionarnemu, utečenemu, proti vsemu tistem, kar našo družbo bremeni in ji ne dovoljuje smejejših, drznejših korakov v prihodnost. Ne vdajajmo se iluzijam o ravnotežju sil med dwema svetovnima sistemom, kajti to ni pot napredka, vsaj celovitega in enakomernega napredka na vseh področjih ne. Tako ravnotežje zahteva na posameznih področjih družbenega življenja žrtve, ki nujno povzročajo nehomogen razvoj in vodijo v še težje notranje konflikte.

Ko govorimo o razvoju naše univerze, moramo prav tako upoštevati kritiko nove levice. Sedanje reforme univerz na Zahodu ali reformni poskusi v bistvu niso napredek, kajti ne uresničujejo bistvenih zahtev sodobne družbe, namreč, da je možno raven strokovne kvalifikiranosti dvigniti le z dviganjem splošne izobrazbene ravni delavcev. To je za vsak stacionarni, po trajni ohranitvi težeči politični sistem nevarno, zakaj delavec se hkrati zave tudi svojih možnosti za boj proti zastarelemu sistemu in režimu. Od tod poskusi vladajočih režimov, da v reformi vcepilajo študentom predvsem take vednosti, ki so lahko v prid razvoju produktivnih sil, medtem ko proučevanje drugih predmetov usmerjajo tako, da to prispeva k ohranitvi starih produktivnih sil in nasploh družbenih razmerij. Kritika nove levice nam te namene razgalja. Ne trudimo se torej, da bi v procesih reforme univerz na Zahodu našli karkoli, kar bi bilo koristnega za nas. Ne kopirajmo tujih načrtov, ki so lahko za nas nevarni. Pojdimo svojo pot. Mislim, da nas ni treba biti sram »samo« petdesetletnih izkušenj v razvoju univerze in petindvajsetletnih izkušenj v razvoju naše družbe. Povezavo univerze z industrijo skušajmo ustvariti drugače, kot so jo pred dvajsetimi leti izvedli v ZDA in kasneje tudi v Zahodni Evropi. Za večjo koordinacijo naporov in potreb planiranja ne iščimo vzorov v centralizaciji in večanju administracije. Pot med Scilo in Karibdo ni kvantitativni hibrid obeh možnosti, temveč je nekaj kvalitativno povsem novega!

Znanstveno-tehnološka revolucija nam pravzaprav omogoča graditi prihodnost, ki se je za nas šele začela. Znanstveno-tehnološka revolucija v kontekstu samoupravljanja mora roditi sadove, ki si jih želi. To se bo zgodilo samo, če bomo samoupravljanje branili pred staro in okostenelo miselnostjo starih in okostenelih družbeno-političnih struktur. Procesi komunikacije morajo biti hitri in sproščeni in morajo zagotavljati hitro in sproščeno menjanje teh družbeno-političnih struktur. Nihče od nas nima pravice v imenu samoupravljanja in njegove »obrambe« to samoupravljanje zavirati ali omejevali, tudi tiste ne, ki so ga omogočili. Revolucija, ki ublajuje svoje otroke, ne bo nikoli več rodila!

Stane Hočevar

V ISKANJE NARAVE POLITIKE

Razgovor s prof. dr. Adolfom Bibičem, profesorjem Visoke šole za sociologijo, politologijo in novinarstvo o pomenu in študiju politologije. Razgovor je pripravil Pavle Gantar.

1. Politologija je sorazmerno mlada znanstvena disciplina. Kakšno mesto zavzema v proučevanju sodobne družbe?

2. Več mesecev ste bili v ZDA. Zanima nas, kako je tam razvita politologija, kako je organiziran študij in katere vsebinske probleme predvsem zajema na ameriških visokošolskih institucijah?

3. Zanima nas, kako se funkcija jugoslovanske politologije razlikuje od funkcije te vede v drugih državah.

4. Politologija v slovenskem družbenem prostoru, njene težave in njeni uspehi?

5. Kako je pri nas s študijem politologije? Kaj bi bilo potrebno storiti, da bi se politologija na VS SPN še bolj uveljavila in izpolnila?

Trditve, da je politologija »mlada« znanstvena panoga, je treba razumeti v relativnem pomenu. Mar ni Aristotel napisal Politike veliko stoletj pred Smithovim Bogastvom narodov in Comtovim Tečajem pozitivne filozofije? In mar lahko prezremo, da so v avtentični marksistični tradiciji metodološka in teoretična izhodišča, ki so plodna tudi za analizo sodobnih političnih odnosov? Danes skoraj nihče ne zanika pomena tega zgodovinskega izročila za sodobno politično znanost. Vendar zato niso čisto na kriv pot tisti, ki pravijo, da je politična znanost med najmlajšimi področji sodobnega družboslovja. Ekonomске znanosti in sociologija — da ne omenjam pravnih ved — so bile mnogo prej priznane kot samostojno področje visokošolskega študija, čeprav ima tudi politologija nekatere zgodovinske predhodnike na tem področju.

Vendar šele za razdobje po drugi svetovni vojni lahko rečemo, da postaja ideja politične znanosti v vse večjem številu dežel, ne glede na njih družbeno ureditev, priznana sestavina v visokošolskih pedagoških in raziskovalnih ustanovah. Dva bistvena vzroka sta vplivala in vplivata na to: čedalje večja vloga politike v sodobnem svetu na eni strani in čedalje globlja zavest o potrebi demokratične udeležbe na drugi. Politizacija sodobne družbe veča delež političnega v celoti družbenih odnosov, živo občutena potreba po demokraciji pa vnaša v območje politike čedalje večjo pestrost oblik, ki naj bi zagotovile, da politika ne bi bila sinonim za večinsko vladanje družbene manjšine nad delovno večino. Hkrati pa ta pisanost postavlja pred politično misel in pred politično prakso vprašanje, kako preseči raven delnih interesov v politični sintezi, ki bi poleg »posebnega« interesa zagotavljala tudi uresničenje »splošnega« interesa neke družbe. Politologija proučuje proces, v katerem se razpletajo protislovja med posameznimi, skupinskimi interesi in splošnim interesom in v katerem se konstituira in preobraža

politični sistem neke družbe in mednarodne skupnosti. Predmet politične znanosti zato ni le država in ožjem pomenu niti ne zgolj delovanje družbenih skupin in posameznikov na državo.

Politična znanost proučuje razčlenjeno celoto odnosov, ki se vzpostavljajo v dialektiki razmerij med državo in družbo. Z drugimi besedami: njen predmet so politični subjekti (razredi, politične stranke, interesne skupine, posamezniki), ki na podlagi svoje družbene vizije (ideologije) vzpostavljajo ali preobražajo politični sistem. Politologija pa tudi raziskuje odnose med političnimi sistemi ter strukturo in delovanje subjektov mednarodne narave (mednarodni odnosi). Kolikor se področje političnega tako znotraj posameznih držav kot na mednarodni ravni vse bolj širi, toliko je (vsaj) potencialni pomen politične znanosti v sodobnih državah čedalje večji.

V sistemu ameriškega družboslovja zavzema politična znanost pomembno mesto. Univerza, ki ne bi imela politološke usmeritve, se tam ne bi štela za celovito visokošolsko ustanovo. Učni načrti so seveda na različnih univerzah različni, vendar se najbrž ne bi motili, če bi trdili, da obsegajo predvsem sodobne politične sisteme, politične teorije, politični sistem ZDA in mednarodne odnose. Zanimanje za politološki študij, ki poteka na stopnji »undergraduate« in »graduate«, je precejšnje. Že na nižji stopnji imajo študentje precejšnjo možnost izbirati med različnimi predmeti, še bolj pa je učni načrt razčlenjen na podiplomskem študiju.

Če govorimo o metodološki usmeritvi ameriške »political science«, je gotovo, da je v zadnjih desetih letih prevladovala behavioristična šola. Le-to so nekateri družboslovci, zlasti Wright Mills, kritizirali že pred več leti; v zadnjem času pa se je kritično razpoloženje zoper to orientacijo še stopnjevalo. Ne gre za to, da bi kritiki v celoti zanikali vsako vrednost behaviorizma. Priznavajo mu zlasti zaslugo, da je vnesel na metodološko področje preciznost in da je razširil področje politične znanosti s tem, da jo je navezal na izsledke sorodnih družbenih ved, predvsem sociologije. Toda v razmerah krize, ki jo je v ameriški zavesti povzročila vietnamska vojna in napeti rasni odnosi, se čedalje bolj prebija spoznanje, da behavioristična politološka smer tako z metodološkega kot z vsebinskega vidika ne ustreza več. Nezadovoljstvo z doslej prevladujočo usmeritvijo ima različne predznake. Vznemirjenost se kaže na lestvici v tem, da je zlasti del mlajših politologov čutil potrebo, da se organizira v posebno skupino (Caucus for a New Political Science) znotraj »uradnih« asociacij za politične vede. Spremembo pa lahko zaznavamo tudi med delom dosedanjih vnetih zagovornikov behaviorizma, ki ravno pod pritiskom obsto-

ječih političnih razmer razglašajo, da je napočila nova doba v razvoju ameriške politologije, doba »postbehavioralne revolucije«. Zanj naj bi bilo značilno, da postavlja vsebino pred tehniko raziskovanja; da se zavzema za jasno vrednostno orientacijo politologije; in da nasproti »apolitični politični znanosti« uveljavlja soodgovornost politologov za uresničevanje humanističnih vrednot. Težko je oceniti, kako globoko je dejansko poseglo to kritično hotenje in še bolj tvegano bi bilo napovedovati njegov izid. Usmeritev ameriške globalne politike bo nedvomno bistveno opredeljevala prostor, v katerem se bodo gibal, dolgoročno gledano, ti kritični motivi.

Ce politične znanosti ne pojmujejo v pozitivističnem smislu, ki se skirči na opis zunanje pojavnosti političnega sveta, lahko rečemo, da ima v osnovi dve bistveni funkciji: da raziskuje dejansko strukturo sveta in dejansko naravo politike v njem; in da odkriva poti, po katerih je mogoče večati politično udeležbo in premagovati politično odtujitev. Politična znanost kot posebno področje družboslovja v Jugoslaviji dela šele prve korake, vendar je že dosegla nekatere uspehe. Čeprav se še ni v celoti znebila normativizma in ni v celoti presegla empiricizma, se ne da zanikati, da je v njej prisotna živa zavest o potrebi po globlji osmislitvi, ki bi ji omogočila, da bi lahko še celoviteje dojela družbene predpostavke in stvarno strukturo politike in s tem tudi odkrivala načine, kako na demokratičen način premagovati protislovja med interesi in kako racionalno oblikovati politični sistem.

Kolikor politična znanost pri nas uresničuje obe navedeni funkciji, je zelo blizu tisti orientaciji svetovne politologije, ki ne vidi v pojmu demokracije zgolj politično metodo za zagotovitev stabilnega razmerja med vladajočimi in vladanimi, marveč izhaja iz identitete med vladajočimi in vladanimi kot najvišjega kriterija politične skupnosti.

Dejstvo, da je politologija v slovenskem družbenem in kulturnem prostoru sprejeta kot potrebna sestavina sodobne znanstvene delitve dela, je samo po sebi zelo spodbudno. Tudi okoliščina, da so politični znanosti zagotovljeni institucionalni okvirji, pomeni naravno predpostavko za njen nemoten razvoj. Gotovo je, da tudi politološke raziskave, ki so bile v zadnjih letih opravljene ali so v teku, pomenijo tako z vsebinskega vidika kot z metodološkega gledišča napredek.

Vendar se zdi, da bi bil pretirani optimizem glede sedanjega stanja v naši politični znanosti prej škodljiv kot koristen. Nekatere temeljne politološke discipline še vedno nimajo samostojnih nosilcev. Politološko raziskovanje terja verjetno refleksijo o sebi, ker je vse bolj jasno, da se empirični pristop k političnim raziskavam ne da skriti predvsem na anketno metodo, ki se ji pot delni tehniki seveda ne moremo odreči. Očitna je potreba po osredinjenju znanstvenoraziskovalnih naporov na nekatere bistvene probleme. Mislim, da bi bilo v korist razvoju politične znanosti, če bi se mladi politološki kadri temeljito teoretično podkovali in da bi pristopali k empiričnim raziskavam šele po prejšnjem teoretičnem študiju, ki bi se moral izraziti tudi v njihovem prispevku k posameznim empiričnim raziskavam. Treba bi bilo tudi izdelati program kratkoročnega in dolgoročnega razvoja političnih ved v Sloveniji.

Če vzamemo Jugoslavijo kot celoto, lahko rečemo, da je v študiju politologije zaslediti dve težnji. Po eni strani se politologija tesno naslanja na filozofijo, po drugi, ki se mi zdi prevladujoča, pa se bolj povezuje s sociologijo. Gotovo je, da je filozofska naveza pomembna, ker vnaša v politološki učni načrt zavest o potrebi teoretičnega fundiranja politološkega študija in o politiki kot

RAZPIS

Akademskega prvenstva SR Slovenije

in SFR Jugoslavije v veleslalomu za leto 1970

1. **ORGANIZATOR:** Zveza študentov organizacij za telesno kulturo Slovenije, Ljubljana, Trg revolucije 1-I., telefon 21-703.

2. **KRAJ:** KRVAVEC

3. **DATUM:** Sobota, 14. marca 1970. Startno listo, določen čas starta in ostale podrobnosti bodo prejeli vsi, ki bodo oddali prijavo do razpisnega roka. Vse to bo objavljeno tudi v dnevnem tisku, radiu in na oglasnih deskah fakultet.

4. **KATEGORIJE**

1. Redni in izredni študenti, absolventi in diplomanti, rojeni leta 1942 in kasneje

2. Redne in izredne študentke, absolventke in diplomantke, rojene leta 1942 in kasneje

3. Starejši akademiki — absolventi in diplomanti — rojeni v letih 1941 do vključno 1936

4. Starejše akademikarke — absolventke in diplomantke — rojene v letih 1941 do vključno 1936

5. Starejši akademiki — diplomanti — rojeni v letih 1935 do vključno 1928

6. Starejši akademiki — diplomanti — rojeni leta 1927 in starejši

Ekipno se tekmuje samo v 1. kategoriji, ostale kategorije vozijo samo posamezno. Za ekipo štejejo trije najbolje plasirani tekmovalci, ki jih ni treba posebej prijaviti kot ekipo. Zmagovalec dobi naslov ekipnega prvaka SRS in SFRJ.

5. **PRIJAVE:** Pismene ali ustne prijave sprejema Zveza študentskih organizacij za telesno kulturo Slovenije vsak dan razen sobote in nedelje med 12. in 14. uro. Zadnji rok prijave je 5. marec 1970 do 14. ure. Upošteevane bodo samo prijave, ki jih bo ZSOTKS prejel do te ure

6. **STARTNE ŠTEVILKE:** Zrebanje startnih števil bo v četrtek, 5. III. 1970 ob 19. uri v prostorih ZSOTKS. Zrebanja se lahko udeležijo vsi vodje ekip. Razdelitev v skupine bo izvršena po pravilniku za APSJV.

7. **PREVOZ:** Vodje ekip in tekmovalci s plačano startnino imajo pravico do brezplačnega prevoza iz Ljubljane do vrha Kravca in nazaj. Odhod avtobusov bo v soboto 14. 3. 1970 kot sledi:

— s Trga revolucije (pred univerzo) ob 8.00

— iz Studentskega naselja ob 7.30

— dom v Gerbičevi ob 7.30

— Akademski kolegij (ustavil bo na avtobusnem postajališču pred gospodarskim razstaviščem) ob 8.10

— Dom VS SPN (ustavil bo na avtobusnem postajališču) ob 8.15

Vsi, ki se prireditve udeležijo kot izletniki, plačajo normalno ceno, ki velja za študentske izlete.

Ura odhoda s Kravca bo objavljena na razglasitvi rezultatov.

8. **STARTNINA:** Startnina za 1. in 2. kategorijo znaša 5 din, startnina za ostale štiri skupine znaša 10 din. Prijave, ki ob izteku roka ne bodo imele plačane startnine, ne bodo upošteevane. Startnino plačate osebno ali s priloženo nakaznico.

9. **RAZGLASITEV REZULTATOV:** Razglasitev rezultatov bo v domu na Kravcu, točna ura bo objavljena na oglasni deski na cilju.

10. **PROTESTI:** Po pravilih FIS. Zadnji rok protesta je 30 min. po objavi rezultatov na oglasni deski v domu. Pritožbe morajo biti pismene, protestna taksa znaša 30 din, vrača se samo v primeru pozitivno rešenega protesta. Proteste sprejema med tekmovalcem sodnik na cilju, po končanem tekmovalstvu pa tekmovalni urad.

11. **TEKMOVALNI URAD:** Posluje do srede, 11. 3. 1970 v prostorih ZSOTKS, Ljubljana, Trg revolucije 1-I., soba 58, telefon 21-703 vsak dan razen sobote in nedelje med 12. in 14. uro. Tekmovalni urad bo posloval na Kravcu: v četrtek, 12. 3. 1970 med 18. in 20. uro v petek, 13. 3. 1970 med 18. in 20. uro v soboto, 14. 3. 1970 od 8. ure do 30 min. pred startom in 30 min. po zadnjem startu do 30 min. pred razglasitvijo rezultatov.

12. **NAGRADE:** Prve tri ekipe prejmejo pokal. Prvi trije tekmovalci (ke) iz 1. in 2. kategorije prejmejo pokal. Pokale v ostalih štirih kategorijah prejmejo: prvi trije, kolikor bo do roka prijavljenih več kot 9 tekmovalcev. V tem primeru prejmejo drugo in tretje uvrščeni plaketo.

Predsednik

Brane Klun

Sekretar

Viktor Vest

obzorju skupnosti. Sociološka povezava politološkega študija pa ima to prednost, da usmerja politično znanost k dejanski strukturi sodobnega sveta in daje politologu analitična pripomočke, s katerimi lahko empirično raziskuje politični proces v celotnem kontekstu sodobne družbe.

Zdi se mi, da bi zato učni načrt za politologa moral obsegati tri bistvene sestavine: 1. marksistično teoretično kulturo, 2. temeljne politološke discipline in 3. družboslovne discipline, ki so za obravnavanje politike posebno pomembne. Ne da se zanikati, da so v sedanjem učnem načrtu na Visoki šoli za sociologijo, politične vede in novinarstvo prisotne vse tri vrstine. Stvar posebne obravnave pa je, ali je v razmerjih med temi sestavinami in v praktični realizaciji posameznih prvin doseženo ravnovesje, s katerim bi mogli biti v celoti zadovoljni.

»Profil politologa«, o katerem že nekaj časa razmišljamo, je bistveno opredeljen po potrebah prakse. Teh pa ne smemo pojmovati v ozkem tehnicističnem smislu. Analitična sposobnost politologa mora biti v takem »profilu« prav tako zaobsežena kot široka teoretična razgledanost, ki šele omogoča plodno uporabo analitičnih sposobnosti.

Potrebno bi bilo tudi razmišljati o vsebini podiplomskega študija na področju političnih ved. Ta bi moral biti bolj razvejan, bolj kontinuiran in sistematičen, kot je bil doslej. Pot na »tretjo stopnjo« bi morala biti odprta vsakomur, ki ima talent. S tem bi se variacije, ki so mogoče že na temeljni stopnji visokošolskega študija politologije, lahko dopolnile z novimi »profilu«, kar bi bilo v korist tako razvoja politologije kot prakse, ki bo čedalje bolj potrebovala več specializiranih, a hkrati teoretično temeljito razgledanih politologov.

kot predgovor

Tiste čase sem se ravno ženil in sem zagledal stopil po miru in ureditve nekaterih do- ločenih misli na počitek nekam k morju. To je moralo biti kakega 12. avgusta leta 1968. Ker se mi je pred svetim korakom hotelo katar- ze, sem se zakopal v popoln mir popolno sa- moto v divjini, ki je bila, če jo zdaj jemljem iz spomina, popolna. Bili so, jasno, kot ved- no, ljudje, bilo je nepregledno ljudje, a tiste ča- se mi je bilo noči v prsih, v srcu nekaj tako gladko, maslenotekoče, da sem šel lahko mimo njih; ali pa sem jih tiel raz (?) . Res pa, da je bilo to tudi vse, kar je zame tedaj sploh lahko mimo moje katarze za sveti zakon bilo. Bilo je sončno, starodavno, guarsko. Zal sem ta čas kaj malo pisal, mogoče celo samo lju- bavnica pisma moji dragi, teh pa, saj razumemo, tudi če bi bilo v moji moči, ne bi rad tule raz- kazoval; če sem pisal kaj mimo tega, tedaj se je to deloma zaradi moje malomarnosti po- razgubilo, kolikor pa je ostalo, ne nosi brazde tistega časa, da tako tule ni dosti uporablj- vo. Vem le eno, kar smem trditi z gotovostjo: tedaj mi še na kraj niso hodili vesoljni poli- tični pripetljaji, sploh nič svetovnega me ni moglo utrgati mojemu intimnemu psihohigien- skemu posegu. Menim, da mi je pozneje prav ta poseg, ker je ustvaril okoli mene nekakšno lupino, omogočil, da sem na nekatera dejst- va, o katerih nameravam zdaj začeti govoriti, reagiral drugače kot večina vesoljstva.

21. avgust, 1968

Vstal sem zgodaj, da bi ujel ladjo (bival sem na otoku) za celino, ki je imela pripri- ti v lokalno pristanišče okoli šestih. Na pomolu je bil vroč; tedaj se mi je zadelo, da vrvijo otoki bravi, ki jih je tamkaj vsako jutro vse polno, ko čakajo s svojo robo na brod, da jo odpeljejo prodajati na celino. Zdal pa vem, da je bilo v tistem čakanju nekaj drugega: poleg domačinov je bilo tu veliko turistov, ki so nestrpno korakali med vrečami krompirja in zaboli sočivja gor in dol po pomolu. Tu in tam se je kateri zbrano sklonil k tranzistor- skemu radiosprejemniku in potem dolgo ti-

ščal nanj uho; tako sem vedel, da poslušajo neko tujo, zelo oddaljeno postajo, ki jo je tu komaj moči slišati. Vsakokrat so tuji vstali od poslušanja bolj zgrudeni, povešeni, usahlji. Neka ženska, turistka v tričetrtinskih hlačah iz svetlomodrega platna in rožasti bluzi s kratkimi rokavi, imela je krajše blond lase, je gledala v daljavo morja in ihtela. Tik nje je stal zdrav in postaven možakar srednjih let, gledal je v tla, nekaj stiskal ustnice in tu pa tam bronil nekoliko kamenja v morje, da je malo štrbunknilo in potem od peska zapreske- talo. Med njima je stal deček desetih ali dva- najstih let, zdaj dvigoval pogled in iskal po- moči pri materi zdaj pri očetu, a ker sta bila oba čisto odsotna, je postajal deček vse bolj zmeden in obupan. Ko sem trojico nekaj časa opazoval, sem znal zaključiti, da so družinici sporočili o žalostni smrti kakega svojca. Po- mislil sem celo, da je imela družinica še enega člana, kakto hčer, in da je ta tu na počitnicah preminila, mogoče utonila. Ker pa so imeli vsi turisti na pomolu okroglaste glave (naj ne- znanstvenosti mojega zaključka ne bo prehu- do zamerjeno), sem vedel, da so to Čehi. Son- ce se je že dvignilo na nebo in morje je meta- lo jarek odsev; pomislil sem, da bo vroč dan, da bo neprijetno potovati, a da sem čist in kre- pak, da sem vesel srečanja z drago ljubezni- jo, jeseni, ki prihaja, suhega listja, ki pada z dreves in ga veter vrtinči... Morje pa je bi- lo tako mirno, kot da ga sploh ne bi bilo.

Na ladji je bilo vse polno Čehov. (Tudi tu naj se zaradi namerne nepreciznosti opravi- čim, ker vem, da bom tako bolj razumljiv: ko bom govoril o Čehih, ne bom mislil na Če- he, temveč tudi na pripadnike drugih narod- nosti ČSSR). Spominjam se, da so bili brez iz- jeme resni, tihi, niti med sabo niso govorili. Tudi na ladji so poslušali svoje tranzistorje, vse podobno, kot prej oni na pomolu. A vse to ni pritegnilo moje pozornosti; mogoče sem bil tako ognjen v svojem vračanju, da me no- bena stvar ne bi mogla vznemiriti.

Prvikrat sem slišal o vojaški intervenciji (ali invaziji, ali okupaciji, kot je večini dra- gih bravcev nemara bolj domače) sil varšav- skega pakta okoli devetih dopoldan, in to v cirkuskem kombiju, ki je na Reko tovoril ne- kakšne pisane cunje klovnov in artistov. To vozilo me je namreč pobralo s ceste, ko sem čakal, da mi ustavi kateri dobri turist. Dobro se spominjam, da je v avtomobilu močno di- šalo po bencinu; hitro sem odkril, da je tank za gorivo, ki je bil ravno po mojimi nogami, zgoraj razpočen, in je bencin na hujših ovini- kih celo pljuskal skozi rezo ter me škropil po opankah. Poleg flegmatičnega dolgonogega so- ferja, ki je vozil smrtonosno hitro, je sedel čokat dedec temne polti, ki si je neprestano prižgal cigarete s pokvarjenim vžigalnikom. Opozoril sem ga, da uhaja bencin ter da ob njegovem početju utegne priti do katastrofe; oni ni odgovoril, le sofer mi je počasno vr- gel čez ramo, da ve zelo dobro o okvarah na njegovem vozilu. Dodal je, naj se nič ne bojim, dokler je on tukaj. Čokati dedec je v nevar- nem ovinku nad Bakarskim zalivom omenil, da je izbruhnila vojna. Sofer je molčal in brez zanimanja poslušal. Tudi čokati ni bil vznemir- jen ali kaj takega. Šele ko smo pripeljali na Reko, je sofer gledal na vse strani in povpra- šal, kje da je ta vojna. Oni je rekel: »Pa šta ti ja znam, tamo nešto, Rusi i Česi se tuču.«

V Ljubljano sem prispel ob dveh popoldan. Malce se je oblačilo in bilo je močno sopar- no. Na ulicah je bilo za ta letni čas izjemno veliko ljudi. Bila pa je v ozračju in med ljud- mi poleg sopare še neka posebna napetost. Mo- goče strah. Pri kavarni Evropa sem prvič trčil v pouličnega prodajalca časopisov. Kričal je naslove ter izedke posebne izdaje Dela. To je bilo drugič, da sem naletel na posebno izdajo tega časopisa; spominjam se še posebne izda- je ob sinajski vojni leta 1967. Za kak trenutek sem se odkrito razveselil: tako praznično in polno učinkujejo posebne izdaje teh mri- šklih dnevnih časopisov. Hitro sem si kupil izvod in ko sem dvignil pogled, mi je zaprl srčno zaklopko: moja zaročenka je pravtako kupovala izvod pri istem kolporterju. Morda sem domisljal, a trdim, da je tedaj tudi njej zastal dih. Omenim naj, čeprav te stvari zelo nerad mešam semkaj, da se mi je moja zaro- čenka tedaj zadelala nebeško lepa; odeta je bi- la v prosodno oblekico s kratkimi rokavi, na nogah je imela jermenaste opanke z debelo peto, v rokah pa je držala še vedno odprto torbico, ki se je z modro barvo usnja podaja- la opankam; bila je zares enkratna in takšno si še zdaj velikokrat jemljem v spomin. Po- tem sva se nemudoma odpravila po njeni po- ti. Vsi ljudje, in res jih je bilo veliko, so tšča- li k nosu praznični časopisek, a kdor je ujel s pogledom mojo zaročenko, je branje nemu- doma opustil.

Par ur po prihodu v Ljubljano sem srečal na ulici nekega slovenskega pesnika, s ka- terim, kljub incidentu, ki sva ga imela ob tej priliki in ki menim o njem spregovoriti, že dolgo ljubče prijateljujema, pa ravno iz tega in še nekaterih drugih razlogov nečem izdati njegovega imena. Srečanja sva bila zelo vese- la, stopila sva v odprti bar ved Sumljen; on je pil mogoče gin s tonikom, jaz pa tudi kako žganje — bržkone vinjak. Spominjam se, da so bile v nasprotju z navado tega bara vse mi- ze na vrhčiku opuščene; vsi ljudje so raje sta- li kar pri šanku. (Tudi drugače sem one dne- ve opazil, da ljudje veliko polnijo ulice, se ne- prestano gibljejo, posedanja je bilo takrat splošno zelo malo!) S prijateljem sva je kar hitro načela znano aktualno temo. Bil je je- zen, a tudi prestrašen. Kar hitro mi je prišel siliti svojo obsodbo intervencije. To me je je- zilo, rekel sem, da je njegovo stališče stali-

TAKO JE

šče vlade, takšna osebna politika pa je naj- bolj enostavna. Odmrnil je: »Ja, vem, ampak to je zdaj samo moje stališče. Za nič ne vem. Slučajno je, prvič se mi je zgodilo, da se skla- dam s stališči vlade.« Pri tem me je gledal po- smehljivo, mogoče malce zlobno, zato si nisem mogel kaj in sem odvrnil: »Mene moti, da je pre- več udobno skrivati se za svojo vlado.« Re- kel je: »Mene tudi.« Postal je hladen in me je sovražil, mene pa je razjezilo, da sem se spustil v tak pogovor, zato sem hotel gladiti: »Zdaj sem se spomnil, da je pod nivojem, kar se meniva; jaz se o tem a priori ne bi smel meniti...« »Jaz pa isto...« me ja zavrnil. Po- tem sva še malo pobrskala sem in tje in bi- la sva si sitna in v nadlego, da sva se konč- no odpravila vsak po svoje.

22. avgusta zvečer

Tega dne so si Katalogovci naredili sesta- nek. Zbrali smo se pri Zoji Skušek-Močniko- vi. Pri tem nočem izpustiti priložnosti in izpre- govoriti nekoliko besedi o dogodku, ki se mi je globoko zarezal v spomin. Odpravljajoč se na ta sestanek, sem čakal lokalni avtoBUS za Vič na postaji pred Dramo. Neka ženska je ne- nadoma skočila pred drveč avto. Poudarjam, da se je zgodilo to čisto tik pred mojimi oč- mi. Avto jo je zbil, da je najprej topo udari- lo, zatem je nekaj porožljavalo, a še hip za- tem, ki je padlo zbito telo na asfalt, se je začel tisti srhljivi zvok, pod katerim si od te- daj (ali pa imam to od kdaj prej) predstavl- jam tragičen konec doživljaja. Ker mi je bil prizor mučen, sem začel gledati po ostalih pri- čah: šele tedaj sem opazil, da je tik mene stal Braco Rotar, ki je očitno pravo tako čakal av- toBUS za Vič. Zdelo se mi je nenavadno, da je sklanjal glavo, da je bil bled, da si je poprav- ljal naočnike, da mu je bilo slabo spričo- ne umne smrti; poleg tega pa sva se morala drug drugemu prijazno nasmešiti, saj sva se sre- čala po dokaj dolgem času. Tačas so se oko- li nesreče že zgrnili ljudje, tako nama je ne- kakno odleglo. Mislim pa, da ne lažem, če re- čem, da je Braco Rotar še tedaj, ko sva se peljala proti Viču, trpel to reč s smrtjo; to pa je bilo tudi prvo trpljenje brez Sovjetov, ki sem ga zasledil v vseh teh urah. Tudi sem tik zatem, ko sva hodila po Idrijski ulici (tu sta stnovala Zoja Skušek-Močnikova in njen so- progl Rastko), naletel na prvi osnovna agresiv- nosti, ki ji najverjetneje ni bil osnova znani vo- jaškopolitični dogodek: gruča krepkih moža- kov srednjih let je za mano izzivalno vrila ne- kaj psovk in žaljiv na račun dolgih las, ka- kor sem jih nosil tiste čase. Tu naj mi mo- gogrede povem še to, da se je Braco Rotar tedaj hotel fizično postaviti onim starim hu- liganom po robu in s tem ubraniti mojo čast. Ker sem po sklopil (in v čemer sem se zmo- til, saj so znane anekdote, kako je Braco Ro- tar kdaj pa kdaj že komu z golo roko polo- mil lobanjo), da se znanstvenik ne zna in za-

markovabič

tegedelj ne sme presem napetost raz- pustil. Ravno tedaj jeinka pripeljal Ru- di Seligo z bogato na avtom. Seliga te- daj še nisem poznal in to je bilo tudi na- jino prvo srečanje. Avt je počasi ustav- ljaj, a še medtem, ko v teku, so se zad- nja vrata na obeh strahla in ven so po- molele glave. Spominjam se le Iztoka Gei- stra in Francija Zagorčevića. V tem, kako sta molela glavi, sta se za to strojevodji. V avtomobilu je bil omenjenih še nek- do, ki pa sem ga ideal šele danes, ko sem brskal po časopisokumentom, ki ga bom spodaj tudi obje je bil Andrej In- kret, ki ga zdaj seveda že dobro po- znam; iz spomina mi nemara prav za- radi nepomembnega, ki ga veliki mož kaže. Bil je topel, neleden in nora ma- gičen poletni večer, ki pozvonil pri vr- tnih vratih in ko je pozni stenci prih- jal odprati Rastko Močnik. Bil je bil v re- če copate s kosmatimi, drugače je bil tak kot vsi poznamih las in jezaste brade, hihitavih oči in raztegnjenih ust, kar vse skupaj pri človeku znaša ne- kakšen rdeč, pobalinski. Bil je dobre vo- lje, ker nas je videl pomembnih ljudi na kupu. Na pragu narevala Zoja, nje- gova soproga; oblečena v nekaj nena- vadnega, kot je to pri naveda: ne mo- rem se pa spomniti, ali jo stal med vra- ti tudi domači rdeči pa mi je ta malen- kost prišla na pamet, mino katere druge prilike, ko sem obiskoval. V sprejemni- ci so že sedeli Nadežda Čadnovič, Tomaš Sa- lamun, Milenko Matanovič, Neza, Andraž Salamun in Lado Kralj. Zdelo se je, kot se to šika, pozdravila smo, saj sva se te- daj poznala iz drugakšna že lep čas. Sprejemnica je bil tedaj v nekem obse- sočno razsvetljen, na mizicah pri ste- ni je bilo nekaj pljapar malenkosti za prigrizovanje. Ko smo vstopili nekako posešli del po tleh in po razpoložljivih stolihi, smo dobili vsaj kozarec, med pi- juckanjem pa smo opazili nekatero formal- nosti okoli predstavljaj se zlasti David Nez ni poznal z vsemi, mene pa je do- letela čast, da so mestitvi največjemu slovenskemu pisatelju Selgu. Ko je bi- lo vse to urejeno, je kot otvoril sestanek približno: »E, mi smajaj zbrali na tem sestanku, ker se morogovoriti o neka- terih stvareh okoli reč za dnevni red bi predlagal: poročilo o diskusiji o na- črtih za naprej in nam manevar, ki ga mora Katalog izvesti ali Rudi Seligo je nemudoma pripomnil pod četrti točko: razno.« Temu so se v Neza, zasmejala. Jaz osebno tedaj še navedel, da se Seligo rad heca. Ker sta pritožki Močnikovega dnevnega reda za prvo študijo nezanimi- vi, skočim kar k tretji. Najprej je bilo veliko besed sem in tja se je slišalo no- vega in dosti je bilo in o tem, kdaj bo okupirana Jugoslavija, mi bo dovoljeno, da se spomnim tu vrnem na teh večerov, ko sem posedel v našljeden družbi. Be- seda je tekla seveda o nem dogodku. Vsi so izražali bojazn, da me doleteti Jugo- slavijo enaka usoda češko. Veliko se je

govorilo o varianti, da boče varšavski pakt obdržati in krepiljih Albanijo, tako da ob eventuelni vojaški intervenciji strategija ma- nevra nujno vključuje tudi del ozemlja Jugo- slavije. Ker pa si Jugoslavija verjetno ne bi pustila odtrgati nobenega dela svojega ozem- lja, bi bil logičen razplet totalna okupacija. Med takšnimi govoricami se je večkrat ogla- šal tudi moji stari prijatelj Dimitrij Rupel; en- krat je povedal nekaj o tem, kako mu je že omogočena evakuacija v Italijo. Poudaril je, da se tega kanala neče poslužiti. Natanko se spominjam le tega, da je Iztok Geister rekel: »Jaz bi pofukal ženo od Jakubovskega.« Pri tem se mu je glas patetično tresel, tako smo vsi vedeli, da misli resno in da je to po nje- govem edina kazen, ki jo more Katalog izreči po- nigliavosti ruski. (Tedaj se mi je prikazal rde- če razsvetljen in zakajen prostor z razmetano posteljo; na postelji sta čisto gola subtilni de- ček I.G. Plamen in debela gospa rožnate pol- ti gospa Jakubovska; vidi se, kako gospa jaše na dečku, tako da si njegovo glavo poriva med noge; glava sploh ni več videti.) Potem je Močnik prebral onusetek pisma, ki so ga vsi prisotni — razen Iztoka Geistra in mene — s pripombami za malenkostna dopolnila spreje- li. Pismo je v ponedeljek, 26. avgusta 1968 ob- javilo ljubljansko Delo (naj brez natoleva- nja povem, da je bilo to tudi edino pisanje Ka- taloga, ki ga je Delo kdaj objavilo):

Pismo »Literarnim listom«, Praga:

Ob invaziji Sovjetske zveze in njenih sateli- tov na vašo deželo izrekamo:

Okupacija je jasno pokazala blokovsko raz- delitev sveta. Dogovor med SZ in ZDA kroji njegovo usodo. ZDA so prodale ČSSR, tako kot SZ prodaja usodo drugih dežel. Obe velisti manipulirata s svetovnimi množicami. Ekspi- citna kapitalistična ideologija se skida s so- cialistično ideologijo SZ v imperialističnih ak- cijah. Ideologije v temelju ne diferencirajo sveta, imperializem je monolit in en sam, revija KATALOG Ljubljana

Podpisani: Milenko Matanovič, Rastko Moč- nik, Tomaž Salamun, Franci Zagorčević, An- draž Salamun, David Nez, Braco Rotar, Lado Kralj, Zoja Skušek-Močnikova, Andrej Inkret, Rudi Seligo, Nadežda Čadnovič.

(Pismo smo poslali še na naslove: velepo- slaništvo ČSSR, Tanjug, Delo, L'Express, Litera- turnaja gazeta, Naši Razgledi, New Left Revi- ew, Politika, RTV Ljubljana, Die Zeit).

Menim, da je moj čas tega večera s tem iz- črpan vsaj toliko, da si ga moremo dovolj uspešno predstavljati; bil je to že čisto običa- jen večer, in čas je sploh bil nekaj neprimer- no drugega, kot borih štirindvajset ur poprej. Poglejmo si, kako!

21. avgusta zvečer

Popoldan je padlo nekaj kapelj toplega de- žja. Ne maram, da bi kdo rekel, da se hočem kaj hvalisati s svojim izrednim spominom,

zato naj izdam, da sem v resnici pozabljen člo- vek, to pa, kar se tule vidi kot spomin, je ne- kaj drugega: to je samo tisto, kar ni ušlo mi- mo mene in za večno izginilo s sveta — ostalo mi je v bitju. Tako imam venomer pred očmi par kapelj dežja tistega popoldneva: bile so izjemno debele kaplje, a ko so le te padle na duhteči, prašni asfalt, se niso razile in tal pre- močile; razbile so se v veliko manjših kap- ljic, ki so se razbežale mimo nunske cerkve proti Centru. Trčil sem na povorko, ki je nosi- la češke zastave in papirnate transparente, vzklíkali pa so tudi različna gesla, spominjam se, da med drugim nekaj o Hitlerju. Procesijo je vodil sodobni poet Chubby; naj zdaj spet vmes brez slehernega osebnega interesa zakli- čem, da je bila to edina prilika, ko so Chub- byja oblasti javnega reda mirno pustile raz- grajati, saj vsi vemo, kaj se je poetu godilo vse lansko (1969) leto, ko je iz nekih drugih nagnjenj nekaj protestiral po ulicah in kavar- nah. Na platuju med redakcijo Dela in Namo sem zasledil še eno skupino protestnikov, ta mo- ment je bil v etrtek 22. avgusta dokumenti- ran v Delu s fotografijo; pod isto je med dru- gim pisalo, da je to skupina slovenskih pisa- teljev, ki da je nemo in dostojanstveno pro- testirala proti drugi okupaciji Čkoslovaške. Na fotografiji sem takoj spoznal pisatelja To- neta Fornezija. Nastopili pa so poleg njega še trije obrazi, od katerih so mi dva poma- gali identificirati požrtvovalni znanci: to sta bila Miloš Mikelin in Kajetan Kovič. Zaradi slabe kakovosti kljšeja tretjega obraza ni bi- lo mogoče razpoznavati. Spotoma sem v samo- postrežni kuhinji Emone pojedel skodejo srb- skega pasulja brez mesa. V lokalu sem bil sam.

Domov sem prispel pozno popoldne. Tele- vizija je že nosila vesti in tudi že odmeve na iste vesti. Tedaj sem imel navado, da sem se gol sprehajal po stanovanju (seveda le poleti in če sem bil sam). Proti večeru sem se tuši- ral z mrzlo vodo in ravno med tem sem si- šal napovedovalko najavljalni prenos izjave vod- stva ob češki zadevi. Nemudoma sem izpod tuša stopil pred televizor; ko je bila izjava po- dana, sem bil že čisto suh, a rahlo me je pri- čelo zebsti zato sem se četudi suh pričel drg- niti z brisačo. Skoz okno je dišalo po mehkiem, ljubeznivem času. Bil sem docela zaljubljen, sleherni reč mi je utegnili ugajati.

Okoli osme zvečer sem stopil na troljebus za Center; tudi troljebus je bil skoro praz- en, dasi je bilo zunaj vsepovsodi mnogo lju- di. Bil je pač zelo poseben dan, pa čisto nič drugega. Izstopil sem pri Kozolcu (bivši Bavar- ski dvor). Mesto je sijalo nekako na podoben način kot o večerih pred Novim letom. Opazil sem, da ima veliko avtomobilov češko registra- cijo. Za ene teh avtomobilov se je videlo, da Ljubljano samo pasirajo in brzijo proti domu ali pač nekam proti severu, za nekatere pa je bilo jasno, da se kar tako, iz obupa potikajo gor in dol brez cilja. A naj je bilo na ulicah ljudi kot na predprazničen večer, bila je v at- mosferi resnobnost in velika svečanost. Malone se sploh nihče ni nasmešnil. Ljudje so bili vzravnani, togi in plemeniti v tesnobi trplje- nja. Morda je zanimiva podrobnost, da na plo- čnikih nisem zasledil mastnih izpljunkov; tudi drugače je ulici vladala izjemna snaga. Nek- do, ki me je po nerodnosti sunil, se je glasno in spoštljivo opravičil: »Oprostite, prosim!« (Komu se tole poslednje zdi deplasirano, saj, kot misli, ni nič izrednega, če se ti za nerod- nost kdo vljučno opraviči. A znova zatruje- jem, da je bil ta večer ton slehernega giba uglasen na vsesplošno združje, ki je vladalo.) Po vogalih so nemo postajale mračne gruča mlajših moških. Zenski al deklet sem opazil ja- ko malo med ljudstvom, prav tako tudi otrok in starčkov ne. Kadar je ulični sicer pridružen hrup malo jenjal, se je z neba začelo bobne- je letal; tedaj sem bil brez kake posebne mi- sli prepričan, da gre za vojaške transporterje, zdaj pa me vse bolj drži misel da je šlo le za številna potniška letala, saj je znano, da se je v tistih dneh število turistov v Jugoslaviji znatno zmanjšalo.

Ob 22. uri sva z zaročenko obiskala gostišče Pri Mraku. Na vrtni, ki je bil skoraj brez go- stov, sva popila nekaj piva. Ko sva odhajala, se je iz one posebne sobice za zaključene krož- ke, ki jo gostilna tako redkokdaj pusti v pro- met, slišalo petje. Vse je bilo temno in za- moliko, od ondi pa je svetila medla leščerba in se je razločno in iz vseobsežajoče tišine ču- lo prepevanje slovenskih žalostnih pesmi. Me- ni osebno je bilo to smešno, a vem, da je bi- lo v tistem spokoju in turobnosti neskončno veliko žalosti ob pričakovanju neizbežnega naj- hujšega. V enem samem hipu, ki pa mi je od vsega tedanjega ostal žal v najbolj medlem spominu, se mi je dozdelo, da v čumnati pod leščerbo in v žalostinki slovenskih fantov se- dijo med ostalimi za mizo, ki je bila morda na nek poseben obupan način malo polita s cvičkom, Boris Kidrič i Leon Rupnik, Stane Kavčič i dr. Korošec, Dušan Pirjevec i Vladi- mir Pavšič; bilo jih je še mnogo slovenskih fantov, in vsi so bili objeti v tem otožnem, ne- močnem, a vdanem skupnem strahu pričako- vanja, da v sobico pripelje boljšeševski tank, ter jih z aziatsko neusmiljenostjo zmendra v eno samo koso.

Jaz pa sem nekronano nočil pri dekletu, ko sem se prej očedil in preoblekel, zunaj pa so vso noč prek neba bobnela letala in iz da- ljava je bilo slišati hreščeče hrzanje tankov, naših, partizanskih tankov, ki čujejo nad naj- nim slovenskim domom.

In tedaj mi je vso noč dišalo po ubitju.

SHOPARNOST

TRIBUNA
TRIBUNA
TRIBUNA

TRIBUNA
TRIBUNA
TRIBUNA

11 GENERACIJA ENAKA ALELA OBA GOVORITA PRAVILNE SODBE

P O P E V K E T R I B E N E

DOŽIVLJANJE PRI ŽENSKAH

ženske spoznamo po tipično ženskih znakih
ženske znajo biti privlačne
dobra ženska dobro razburja
slaba ženska razburja a ne dobro
divja ženska divje razburja
sploh pa prikrute ženske razburjajo
ženske imajo svojo moč
v osmem stadiju ženske doživljajo orgazem

RAZVADA

zelo praktično je imeti uro na roki
zelo praktično je imeti denar v žepu
zelo praktično je imeti sebe v avtomobilu
časopis v omari je razvada

MENDA JO RAZGANJA

noge ima zelo narazen
menda jo razganja
IZDELAVA

made in yugoslavia

snež hodi
dež hodi
sonce hodi

ne snež hodi
ne dež hodi
ne sonce hodi

CENA

nekateri čevlji so poceni
nekateri čevlji so tudi dragi
zanje zapravite sploh veliko denarja
seveda to zavisi od materiala
tako je povsem razumljivo
da so najdražji čevlji iz deviških kožic

KAKO

rad imam ženske na solato
rad jih imam tudi za zajtrk
ženske imam rad v hladilniku
mrzle ženske vam ohladijo srce

VLADIMIR JERMAN

HLAP IN SNEG

AMEN

zmagal sem

NACIONALIST

slovenke imajo slovenske pizde
srbinke imajo srbske pizde

HOTENTOT

hotentot
spoznal sem te
hotentot
obrnj se
padel boš pod mojim mečem

MOJSTRSTVO

hiša stoji
kot stoji moj dom
semafor stoji
kot stoji prometnik
napolitanci jedo špagete
prav mojstrsko

MODROST V DVOJINI

pravijo da vam lasje hitreje
rastejo če jih strižete ob petkih
drugje pa zopet pravijo da osivite
če si lase strižete ob petkih

MOJZES

jupiter rohni
juona ga miri
jupiter razbija porcelan
juona peče krompir
jupiter oplodi kravo
juona splavi mojzesa

TOSA GRE DOMOV

ponavadi je mrzlo kadar sneži
sneg je bel in tosa gre domov
čez poledeneli most in pazi
da mu ne zdrsne

UGOTOVITEV

poznamo ure iskra in inša
najbolj pogostne so v vsakdanjem
življenju švicarske ure
na trgu pa je tudi veliko ur
sovjetske izdelave
PRAH
knjižničarka briše prah s knjižnih polic

SVINJO BOM ZAKLAL

dobiti moram svinjo
spal bom s svinjo
ko bo svinja zaspala
jo bom zaklal
pojedel jo bom
potem bom sit in zaspan
VLEČI SE
adam poljublja evo
eva pije whisky
eva se vleže na hrbet
adam se vleže na trebuh

ČUDEŽ V ZAKLENJENI SOBI

zbudil sem se histeričen
knjige sem pustil na mizi
zjutraj so bile na stolu
ponoči je bila soba zaklenjena
in ključ v vratih
ob devetih sem vrata odklenil
tri noči sem spal z odklenjenimi vrati
BIBA
uboga biba ki je prišla k vodi
uboga beba ki je skočila v vodo
uboga baba ki ne zna plavati
uboga boba ki je imela vrv na vratu
uboga buba ki je imela kamen na vrvi
VSTOPNICE
vstopnice so vsak dan dražje

SEME

to sem jaz
to je moje seme

DANES

danes sem živ
danes se fantastično počutim

UMETNOST

umetnost je bedarija
pobil bi vse umetnike

ARISTOTEL

kako sem srečen da je aristotel mrtev
kako sem srečen

NEDOLŽNOST

koliko nedolžnosti si že vzela
še nobene

MILJENKO VAKANJAC

ŽELJA PO KOSILE JE MALOMEŠČANSKA OBSESIVNA NEVROZA

... po navdihih so hodili sključenih glav k Modrecu, zares prvemu svečeniku mesta-polipa, njegova beseda jim je dajala pogum, jim bila nagrada, njegov zagonetni molk pa najbolj črno preklestvo. Nekaj malega so vedeli o svetu, ki je ležal onkraj njihove polipnate trdnjave, vendar vse, kar niso utegnili nikoli izvedeti, ali bolje, tistega, kar niso smeli verjeti, to jim je bilo zaupano pri Modrecu. Vse, prav vse je bilo zaznamovano z njegovo besedo, njegovimi gibi, njegovimi sprehodi in če vse skupaj ni pomagalo, si je Modrec izmislil učen filozofičen igrokaz brez zadnjega dejanja. Tudi prišleke so morali zvleči v njegovo senco, in če je ugotovil, da ne kažejo nikakršnega zanimanja za njegovo modrost, so bili obsojeni na neusmiljeno molčanje.

Nihče ni bil večji prerok od njega. Puščal je svoje najzvestejše oprode, da so se svobodno pasli po tuji učenosti, toda ko je prišel njegov čas, jih je neusmiljeno zaplesnil v odvratne majhne živali, ki so bile vedno videti tako večne in neuničljive.

Toda samo Modrec je vedel njihovo ranljivost, živalce že dolgo niso bile nič drugega kot skrbno nagačene reči, brez drobovja, brez vsega, tole Modrečeve silhuete...

Zato si Modrec na vse kriplje prizadeva njih votlost spremeniti v veliko dejanje, v zadnje veliko dejanje. Zakaj samo takšno veliko dejanje bi bilo zadosti močna sleparija, ki bi v najzvestejših zatrla željo po pravem in resničnem dionizičnem igrokazu...

Sprva, ko je dan še zadosti svetel in v svoji svetlobi prepričljiv si izmisliš lahkotno vrtenje okoli lastne inva-

lidne osi. Razkošje pijane piruete čutov, potem nekakšen manjši uper zaradi znamenitih umetnih orhidej in na koncu revolucionaren podvig kot obračanje zoper Boga ateistov in lastno bistvo. Kmalu pa se odkrije skrhana podoba improvizacije, podoba otroškega vrtljaka na ročni pogon. To je seveda šele obdobje, ko vso zadevščino skušaš uglasbiti, ne v durih, temveč v molih. Seveda, kar se da zapleteno, ker tak poseg zahteva izjemno bistrost. Veliko pozneje, nebolj ugotavljaš, da si revček, deseti brat ali nekaj temu na moč podobnega.

Preprosto in z nasladi sanjariš o zamotanem kozmičnem kontrapunktu. Toda toliko, da znaš črkovati vso to brozgo, ves prevzet si od divje viharosti. Jasno, nekega dne moraš spoznati, da si zeznjen, da te gravitacija potiska nekam, kjer ni tal. Gre ti na smeh kakor bebecu, zato te nosijo na rokah, vendar se obnašaš kakor meteor. Svetloba, ki jo izžarevaš odkriva svet trupel in svet, plebsa. Navdan z naivno glorio spoznavaš v truplih povesti preteklosti Nobenih povesti ni, samo trupla so, to je najbolj prozaična resnica. Zavistni plebs te zaradi tega vlačijo po gobcih, ker spozna v tebi svoje zatajeno razkolništvo. Vendar je to samo zvijača, zvijača zatajenih razkolnikov.

»BEDUIN, BEDUIN, BEDUIN, BEDUIN!...« kriči škodoželjen glas, glas prezgodaj skopljenega petelina, pa nisi beduin, vsi vedo, da si meteor ali pa tiger, tiger s papirnatimi zobmi, ideološki propagandni lepak, narisan zelo tehtno, tradicionalno, idiotsko, po možnosti z marihuano v željosti, Imperialistična kreatura. Zato proletarci, pazite se tigrov s papirnatimi zobmi, združite se! Seks je kibernetika, kibernetika kombinacija, skratka

vse je zacoprano v tem panoptikumu. Tudi dobri, stari proletarci so zacoprani, proletarci od tu in tam, novi in stari. Prav tako so zacoprani zrak, voda in živali.

Vendar je v tej ceneni coprniji prostora le za mesto, mesto-polip. Nekje na spodnjem ali zgornjem koncu tega polipa, kar je pravzaprav nepomembno, tam, kjer polip izloča gosto umazano vodo, stoje lepe, široke kamnite stopnice in se položno spuščajo proti gladini izločka. Polipovo meso je staro in segnito, smrdi po vsem mogočem, najbolj pa je čutiti črevesje. Plebs, ki je navajen, da se po ves ljubi dan valja po stopnicah, se sonči in namaka v polipovem izločku, prava podoba Gangesa. Zares težko ločiš, kaj je smrad polipa, kaj pa smrad plebsa. Plebs je iz kateregakoli zornega kota podoben plamicem iz davno geološkega obdobja. Leži na trebuhih, ravno tako kot geološko izumrli kuščarji, le žile na vratu ima nabrekle in polne krvi. Tudi nekaj psov se mota okoli.

Vse je treba opazovati v določenih časovnih presledkih.

Navadno se plebs teže odloči za ležanje na hrbtu, ker je to v njegovem moralnem kodeksu označeno za poniževalno, nerazločljivo, smešno. Zato so v nenehnem strahu, da jim kak zlobnež ne stopi na vamp, poln govna. Če si slučajno razpoložen za smešne dogodivščine in se ti ne ljubi kaditi, potem opazuj plebs! Kako se naravnost groteskno počasi in nerodno dviguje z iztegnjenimi rokami, vstaja, seda in se previdno namaka v polipovem izločku, drsi s koleno po stopnicah in se vrača na stara mesta.

nadaljevanje na 10. str

BALADA O JOHNNU, JOANNI IN KNUTU LARSENU

S strahom in spoštovanjem hkrati bodo znananci s svojim televiziranim pogledom zrlji na gledališko sezono 1969-70. Še posebej pazljivo pa se bo njihovo slavnemu spominu dedov naklonjeno oko zastarmelo v obličje naše Talije, ko bodo njene zlate ustne odšepetale zlate črke ZLAToust.

Premnogo let, čisto od majhnega sem, smo na deebudni mladci, kot svetega moža prerokbo, s strani edinega za pametne Slovence primerne lista prebirali iskrene utrinke njegovega še bolj iskrega uma, kjer je v prekrasnih verzih delil hvalo in grajo, zdaj priljudno in milo, zdaj strogo in gromko na račun starih in mladih, moških in žensk. In končno velik dan je prišel! Svet mož, resnici in samo resnici vdan in zaradi nje celo baje preganjan, ta, ki je bil vsemu sodnik in strogi kritik, nemočnemu poetu, piscu dram, risarju, novelistu pa zvest svetnik, je po tako dolgi odsotnosti — O, svetloba sence — spet spregovoril, o prisluhni vesoljni svet pazljivo, o ničemer drugem kot o sami ZLATI MLADINI!

Tako, pri stvari smo. Poglejmo, kaj nam ponuja Zlatoust za ceno vstopnice v MGL.

PRVIČ. Vsem, ki smo manj kot 25 našo lastno v šušnarskem fotoateljju podeželskega fotografa narejeno barvno spominsko razglednico. Do kosti nas ogloda seveda v barviti dramski formi s petjem, pitjem, vpitjem in plesom, čeprav seveda z, v imenu teznosti, dramaturške dinamike in moralizatorske epičnosti, nujno v »nekoliko« poenostavljene obliki. V slikarski atelje, glavno prizorišče dogajanja, (menda vam je jasno, da so junaki mladi umetniki in njih bližnjaki!) za maškeradarsko kostumografijo Johnov Lennono, Joann in Knutov Larsenov spretno instalira »angažirane« aluzije na konkretne slovenske žive in mrtve ude, z našo kompletno očetnjavo, sedanostjo in preteklostjo vred. Selekcija in montaža sta seveda izključna last avtorja, ki ga vodi njegov nezmotljivi instinkt borca z mlino na veter, ki se trudi pokazati in dokazati tisto, kar se njemu samemu ZDI, da JE. Če se hočete na lastne oči prepričati o avtorjevi virtuoznosti na njegovem skrbno izbranem in proračunanem terenu pri »demistificiranju« vzrokov in posledic, si sami ogledite predstavo, seveda s svarilom, da ne bi bili pretirano presenečeni, če boste v kakšni osebi prepoznali prijatelja ali znanca, tega ali onega kulturnega ali političnega veljaka, če boste prepoznali poezijo Aleša Kermaunerja, ki mora očitno ob pomanjkanju avtorjeve fantazije pri izmišljenju različnih samomorov, nastopiti kar dva ali trikrat ali pa, zlatousti bog vam prizanesi, če boste na odru zagledali kar samega sebe s številko svoje osebnosti izkaznice na zadnjici. Zares, marsikateremu od pokojnikov je lahko žal, da, čeprav seveda iz čisto razumljivih razlogov, ne more na lastne oči videti, kako je bilo pravzaprav z njim.

Je namreč razlika med umetniško vizijo in poenostavljanjem ter prilagajanjem materiala v imenu selekcije nebitnega ali bistvenega ali v imenu »diktature fantazije« ali pa med dilemantskim (če ne že tendencioznim) manipuliranjem z mrtvimi, oziroma z mešanjem cocktaila iz samomorov (konkretnih), modernega slikarstva, iz politične korupcije, škotskega whiskyja, nimfomanije, kriminala, ponesrečenega mladoletniškega žargona, kluba samomorilcev in problematičnega ter sumljivega socialnega izvora. Kajti dragi vrstniki pod 25, po viziji našega umetnika smo mi ZLATA MLADINA, ki obvezno izhaja iz družin s preveč ali premalo denarja.

Ki je obvezno razočarana nad očetj (brez izjeme) in modernim svetom hkrati.

Ki kot za hec organizirano ali individualno dela samomora, ki pije do delirija, za zabavo in pestrost ukradeno pijačo, ki je kronično nimfomanična in sploh kurbirska kot hudič, ki je v svoji zgubljenosti melanholična in sentimentalna, da ji pod soncem ni zdravila.

Ki je neangažirana in otopena in niti s prstom ne migne, da bi preprečila svoj neizbežni propad, ki je v umetnosti dilemantska in papagajska,

ki nujno potrebuje, ovna z globokim in po vrsti političnih napak poteptanim humanističnim izkuštvom, da bi ji s kavarniško filozofijo odprl oči, ki po cestah z mercedesi svojih pokvarjenih staršev podira neboljše upokojenke...

Tako, razstavljeni smo na koščke in prepuščeni na milost in nemilost avtorjevi umetniški viziji, da nas spet vsaj za silo zakrpa.

DRUGIČ. Od Zlatoustu vzemo vse o svojih očetih. Za vse zlo pod soncem so namreč krivi direktorji in politiki. Direktorji, ker si delijo stoletne kredite in zatirajo delavce, ki v blagor družine od časa do časa kaj sumejo v podjetju, politiki, ker so vsi po vrsti po avtorjevem modelu na svetu samo zato, da poštenemu človeku v arestu zamašijo gobec ali pa ga zapijejo, svojim sinčkom pa pri ubojih konstruirajo alibi. In tisti, ki nimamo za očke politikov in direktorjev, imamo reveže, ki tlačanijo korumpiranemu režimu in če se nekoč revoluciji vdani pravniki zapijejo, ker so krivo pričali, je spet kriv režim itd, itd... Ergo, kako bi mi potem ne delali samomorov, pili in

sploh počeli vsega zgoraj naštetega in še več (avtor je menda v raztresenosti pozabil omeniti mamila!). Ljudje božji, pa kaj še čakamo, če je vse tako enostavno, kot trdi naš umetnik, bo svet v tednu dni na novo ustvarjen!

TRETIČ. Kot kaže, ima slovenska umetnost trenutno možnost za svoj obstoj in razcvet edino v dramatik in to potem, ko je končno s svojim izdelkom nastopil Zlatoust. Vse ostalo, Bog se nas usmili...

ČETRTIČ. Zlati časi naše politične demokracije so minili, ko je moral Zlatoust zbežati v verzifikatorsko ilegalo, tako nekako nam daje namreč vedeti njegov na odru moralizirajoči dvojniki, kavarniški filozof.

PETIČ. Ker kaže, da tudi avtor ne verjame v novo sedemdnevno stvaritev sveta, nam na koncu v tolažbo in mirnejše spanje (še je čas za odrešitev) postreže na srebrnem pladnju s katarzo do dobra začinjeno z liriko jetniških zidov. Zamolčal sem namreč Knuta Larsena (oprosti Slavko Grum), ki ima vse sakralne predikate originalnega slovenskega umetnika, made in Slovenia. Je zagnan tradicionalist v stroki, nesrečno zapit kot oče, z ne preveč denarja (komaj za kakšno steklenico Balandine'sa), seksualno frustriranega in sentimentalnega, o sentimentalnega tako, da se v imenu avtorjevega humanističnega poslanstva v svarilo (ali za zgled?) na koncu po vseh prelilih solzah in mrakovskih mukah v rekordno a čisto nepravem času obesi, pomislite do kod je že segel pohujšilivi vpliv našega črnega filma, na jetniškem klozetu. In če pozabimo še na katarzni poobede v obliki Johna Lennona, nam menda avtor ob zares žalostnem koncu tega folklornega primerka slovenskega artista vrže v obraz svoj naravnost svarunovski ZAKAJ?

Saj res spoštovani Zlatoust, ZAKAJ? Če se vam je vaš izdelek ponesrečil slučajno, še ni tako hudo, kot če se vam je ponesrečil zanašalšč! Vendar pa v obeh primerih, seveda s pogojem, če bi vam slučajno verjeli, nam ne kaže drugega, kot čimprej odrasti tja čez trideseto leto, če nas ne bo prej vzel kakšen katarzični hudč, tačas pa namakati šibo za svoje mladice, če jih bomo seveda sploh uspeli nakotiti v vsesplošnem s kontracepcijo zavarovanem razvratu, pijančevanju na parties, duhovni lenosti, intelektualni usmratenosti, umetnosti, ki je lahko le patološka, in če ne bomo še v tej generaciji uresničili davnih sanj Slovencev, da bi spremenili Zvezo komunistov v Zvezo samomorilcev.

P. S. Iskreno mi je žal da sem uredništvo lista, v katerem objavljam svoj nestrpni in nekorektni prispevek spravil v neprijeten položaj, ko mu je možno očitati črno nehalnost, da Zlatoustu ne vrača komplimentov, ki jih je v listu za pametne Slovence nasul na naslov Tribune No, ja, pa saj je bilo rečeno nekaj tudi o bobu, ne!

Sašo Šrot

KAJ BOMO STORILI Z DEŽMANOM?

(GLEJ TARAS KERMAUNER — JE DEŽMANOV PRIMER POTREBEN REHABILITACIJE? — PROBLEMI 85)

»Sirove lažnike, nesramne tihotapce in perfidne hinavce si bo narod vse zapisal v knjigo svoje zgodovine, kakor si

je zapisal grški narod svojega Efilta.«

1870 so staroslovenski prvaki pridobili na Dunaju študenta Davorina Boleta, ki je na osnovi gostilniških pogovorov spisal za »Novice« Črtice o Pavliha — Zvonovcih. Iz tega pisanja je vzeti tudi gornji citat, ki je bil namenjen Stritarju in Levstiku. Glavnina Boletovega napada govori o Stritarju, ki naj bi v nekem razgovoru citiral tudi Levstikove besede: »Mi liberalni Slovenci smo pripravljani paktirati z Dežmanom, s Tomanom nikdar.«

Včasih so se po slovenski kulturni in nekulturni publicistiki psovali (nekateri počno to še danes) drugim pa se je danes pragmatizem zazdel najprimernejša metoda, ki odpove le takrat, kadar to želi avtor sam. Podobno je ravnanje z zgodovino (tisto, ki je za marsikoga ni več).

Taras Kermauner je v razmišljanju JE DEŽMANOV PRIMER POTREBEN REHABILITACIJE ravnal samovoljno, nasilno, nestrpno, neznanstveno in končno izredno samoslovensko, da bi povedal nekaj, kar je že bilo povedano, dokazal nekaj, kar se dokazati ne da in nas kot Mojzes odpeljal nekam, kamor že vsi vdanjo in zavedno marširamo (v prav prijazno življenje).

KAJ JE ZE BILO POVEDANO? Res je, da smo bili 1913 leta v Ljubljanskem zvonu seznanjeni z delom korespondence Janeza Trdine, ki ga očitno dobro pozna tudi Taras Kermauner. Zato bi si lahko privoščili citat, da bi še bolj opremili dokazovanje umazanega ravnanja Slovencev z Dežmanom in ne, da se je skrli za dokaj blede — *Kar pomnim ... frazo*. V pismu iz Novega mesta 26. julija 1889 (leto Dežmanov smrti) piše Janez Trdina gospodu doktorju Pavlu Turnerju med drugim takole: »Na grob (Dežmanov op. M. S.) trebalo bi mu postaviti črn steber z gadovo podobo in napisano: »Tukaj počiva najgnusnejši vseh sinov, koje je rodila mati Slovenija, njen črni izdajalec in morilec, pravi naslednik Jude Iskarijota, Dragotin Dežman. (...) Kot je videti, je to edini vir iz katerega je Taras Kermauner spoznaval odnos Slovencev do Dragotina Dežmana. (Če bi prebiral Trdinovo pismo v celoti in ne samo na mestih črnega psovanja, bi lahko spoznal, da že ob smrti Dežman ni bil vsem Samoslovencem pljunka vredno truplo in da se Trdina s pravo menesko jezo obrača proti tistim ljubljanskim narodnjakom, ki jim je bil Dežman kljub vsemu avtoriteta in ki so mu v slovenskih časnikih pisali laskave nekrologe.) Od tega časa dalje nobeno pomembnejše delo ne obsoja Dežmana s podobnimi besedami. Edina žal beseda je »narodni odpadnik«, ko pa nimamo mlaheje besede, da bi z njo označili človeka, ki v ne ravno najbolj jasnih trenutkih življenja neke skupnosti, ki se v tisti neznanstveni dobi imenuje narod, zapusti to skupnost in jo prične rahlo ogrožati.

V tem trenutku smo nevede napravili napako. Ob strani smo pustili nivo navidezne izdaje, o kateri govori Taras Kermauner, in vsiljuje svojega. Zakaj gre? V članku *Je Dežmanov ...* nas avtorjeva misel vendar spet pelje proč od politične problematike Dežmanovega primera in ponuja v zamano problem svobode in širine znanstvenega ustvarjanja. (Na pomoč pokliče še bratranca svoje žene, ga proglasi za novodobnega Dežmana, v trenutku združi primera, ki sta stoletje narazen, opraviči oba in tej znanstveni operaciji zaga zadnji udarec neznanstvenemu in do kraja pobeljenemu samoslovenstvu.

Kaj sem hotel povedati s temi neprijaznimi besedami? Kermaunerjevo raziskujoče oko je prenehalo preverjati naš odnos do Dežmana že pred prvo svetovno vojno (1913 — Trdina) in ga vse ostalo ne sme zanimati, če hoče dokazati zaplankanost in omejenost neke misli.

Leta 1925 je izšel po dolgih pripravah prvi zvezek (10 pol) Slovenskega biografskega leksikona (SBL), ki na strani 131 (začetek devete pole) prinaša pod geslom DEŽMAN Karel prispevek literarnega zgodovinarja in bibliotekarja doktorja Avgusta Pirjevca. Ko našteje Dežmanovo znanstveno in publicistično delo, pravi na koncu: (...) *D(ežman)ovo renegatstvo se ne da opravičiti. Z njim je le dokazal, da je v kritični situaciji sam izgubil naravno smer in da ni bil sposoben, spoznat naloge, ki mu jih je stavila doba: ustvarjati v slovenskem jeziku, započeti v družbi z Levstikom boj proti reakcionarstvu in kulturni zaostalosti ter za svobodno kritiko, širiti svobodomiselnost med ljudstvom in voditi doraščajočo generacijo; bil je naravnost predestiniran za voditelja in organizatorja mladostov. gibanja.*

DEŽMAN POLITIK — DEŽMAN ZNANSTVENIK Kljub navduševanju za zdrav pragmatizem, ki ni tako redka rožica, kot nam zatrjuje Taras Kermauner, pa velja vendarle pripomniti, da je malce nepošteno zmanjšati Dežmanov primer na vprašanje o prodiranju Dežmanove znanstvene misli iz slovenskega prostora dilematizma in nerazgledanosti v širjave avstrijske oziroma nemške znanstvene misli. Nepoštenost vidim v tem, da Kermauner ne pojasnjuje Dežmanovega problema, kot bi to po svoji časovni odmakljenosti zaslužil (saj niso vsi Močniki in Kermaunerji, da bi jih Dežman tako intenzivno preganjal). Neprestano poudarja Dežmanovo znanstvenost (niti enkrat pa ne pove za katero znanstvenost gre, kje se je uveljavil, kaj je odkril.)

ne snež hodi
dež hodi
sonce hodi

ne snež hodi
ne dež hodi
sonce hodi

Popolnoma nem je naš avtor pri omenjanju Dežmanovega političnega dela, saj bi mu v tem primeru ves med-prostor njegovega pisanja zablodil v vode, ki ne bi mogle privlačevati še tako radikalnega ogorčenja nad slovensko samozadostnostjo, samozadovoljnostjo in zaplankanostjo. Poleg znanosti se je Dežman ukvarjal tudi s politiko. Dr. A. Pirjevec pravi takole: »Na Kranjskem je organiziral (Dežman — op. M. S.) Nemcem ves političen in kulturni aparat, v dež. zboru je bil glavni nem. govornik, med prvimi član nem. ustavoverne stranke in več let njen predsednik, udeležil se je ustanovitve nem. glasil Laibacher Tagblatt (1868) in nadaljevanja Laib. Wochenblatt (1881), ki ju je zalagal s številnimi političnimi članki, in vodil časnikarski boj proti Slovencem z vsemi onimi argumenti, katere je razvijal tudi v drž. in dež. zboru in so ostali do 1919 last nem. nacionalne žurnalistike.«

Tako smo naenkrat lahko spoznali, da se Dežman — štiridesetletnik — po svojem prestopu ni posvečal samo neškodljivemu proučevanju ljubljanskega barja in njegove materialne kulture, ampak njegovi pozornosti ni ušla politika, ki ji je že prej z vso dušo služil. Če je bil pred letom 1861 najradikalnejši in najspodobnejši slovenski politik, ne moremo njegovega prehoda in političnega delovanja po njem razlagati z nobenimi znanstvenimi interesi. Mislim, da so bila leta, v kateri sodi znanstveno in politično delovanje Dragotina Dežmana, leta narodnostnega boja, ki ni značilen samo za naše zaostale razmere, ampak se je bržkone pojavljal drugod po pametni in veliki Evropi. Moja fantazija je mnogo preskromna, ne morem si predstavljati, kaj bi se zgodilo, če bi še ostali duševni onanisti (ali kot pravi Kermauner »samozadovoljevanje (v katerem so bili enaki Levstik in Cigler in Jeran)«) stopili urno za Dežmanom tja k nemškimi liberalcem, da bi skudovih sinov. Kam vodj ta vsesplošna popustljivost? paj evropeizirali to čudno pleme desetih bratov in sosekrivnična ostrnost, ki jo naš avtor delj levo in desno. Iz novejših zgodovine imamo še precej znanstvenikov, ki so se v ne najbolj primernih trenutkih zaradi posvetovanja svoje znanstvene misli odločili za podobno dejanje kot Dežman, pa prav gotovo nihče ne zahteva njihove »vse-spolšne rehabilitacije«.

Vprašanje, zakaj ni prišlo nikomur na misel, da bi zahteval Dežmanovo vsesplošno politično rehabilitacijo (saj znanstvenega in kulturnega pomena mu nikoli niso kratili, še več so storili, saj vse kaže, da so zgodovinske vede ravnale z njim nenavadno obzirno in opravičujoče, če so pa rekle renegatu renegat in ne heroj, pa ni stvar okusa), se vendarle pojavlja, saj je Dežmanova doba so-

razmerno obširno raziskana. Mislim, da v tem času, ki ne verjame več zgodovini — a na debelo izrablja zgodovinske trenutke, v času, ki trga vse oblike slovenstva — a se v njem potrjuje in, kar je še boljše, od slovenstva tudi živi, mislim, da v tem času ni važno, če z Dežmanom slepi ljudi Taras Kermauner, jaz ali kdo drug. Važno je, da je trenutek za tako sleparjenje tukaj, da se ga postavlja za pravilo življenja med ljudmi in z njimi.

KAJ BI REKEL BRATRANEC KERMAUNERJEVE ZENE? Kaj bi rekli vsi tisti, ki že stoletja zginjajo v svetu, pa naj jih je gnala lakota, vedoželjnost ali zločin in so se zadovoljili z individualno usodo izgube in prevzema nacionalnosti. Ta prehod so opravili zase, za otroke, ki so jih zaplodili, nikoli pa niso skušali opravljati tega dejanja za skupnost, iz katere so izšli. Kljub vsemu so razlike med notranjim državnim udarom in dejanjem, ki ga je storil Dežman. To ni bila razumnost niti junaštvo, to je bila bolezen in čisto podobno nam je, da iz bolezni in spak delamo pravila in zakone. Prepričevanje pa, ki ga naš avtor uporablja, da bi dokazal, kako je dežmanstvo edino sredstvo za saniranje naših razmer, se v ničemer ne razlikuje od nasilja, ki ga dela sodobna samoslovenska misel, ki nam posveča mnogo pozornosti in nič razumevanja. Mere pozornosti in nerazumevanja se sprehajajo med skupinami in skupinami, tako da imamo le jasno razdeljene nalepke in resorje, jasnosti in razumevanja pa ni videti nikjer.

PA VENDAR SMO SLOVENC! KORENINE! Kljub temu, da je Kermauner pozorno pazil, da ne bi napihnjenemu samoslovenstvu dal ene same koncesije, mu je, ne vem od kod, ušla skoraj ritmizirana proza, ki slavj slovensko glavico na tujem. Kdor še enkrat prebere drugi stolpec Kermaunerjevega razmišljanja, bo v njem zasledil tisti slovenski ponos in veliko solzo, nad razmerami, ki nam zabutane kakor so, kradejo najboljše sinove.

ZAKAJ SEM TO PISAL? Zato, ker se rad pogovarjam, prav gotovo nisem sedel za pisalni stroj. Že nekaj časa mi gre na živce Dežman in to, kar se počenja z njim. Nisem vesel, če kdo v svoji ogroženosti znoži, za seboj pusti množico opravljenega dela, ki v kvaliteti močno niha, pa ga kdo drugi potem proglasi za duhovnega samozadovoljevača. Če pa drugače ne gre in če je Dežmanova rehabilitacija neodložljiva in nujna, prosim, da se dogovorimo. Takoj v Celovec prosit gospoda Zimo, naj nas v smislu Dežmanovega programa pripozna za svoje, takoj spet postaviti spomenik Anastasiusu Grtinu, pa NEMSCINA NI TEŽKA v roke, zakaj za hudiča bodimo že enkrat radikalni do konca, dokončajmo vendar Dežmanovo delo in vstopimo že v to Evropo, da ne bomo do sodnega dne reševali slovenskega naroda pred različnimi samo-odreševalci! Mirne duše grem z vami, da se bomo režali nemškemu nacionalizmu.

Marko Slodnjak

MFSK

Prvega februarja so se v Zagrebu zbrali predstavniki jugoslovanskih študentskih gledališč na pogovor o 24. majskem festivalu študentskih gledališč.

Namen pogovora je bil določiti čas festivala in njegov delovni naslov (téma), sistem selektiranja ter nagrajevanja in pogovoriti se o organizaciji festivala.

Razgovora so se udeležili: Studentsko eksperimentalno kazališče (SEK) iz Zagreba, Studentsko satirično glumišče (SSG) iz Zagreba, reško, prištinsko in beograjsko gledališče, Studentska savremena scena iz Novega Sada, Kamerna scena »M« iz Niša, Pozorišče »Hasan Kikić« iz Sarajeva in Gledališče Pupilijske Ferkeverke iz Ljubljane. Predstavniki so zavržli misel, da bi majski festival utegnil v delovni naslov, ki bi narekoval tematizacijo festivala in tako predstave, ki bi jih na njem prikazali. Odločili so se, naj vsaka skupina pokaže to, kar pač dela. To je toliko bolj utemeljeno, ker so študentska gledališča po Jugoslaviji usmerjena na moč različno. Nekatera od njih se deklarirajo kot eksperimentalna, komorna, satirična, neliterarna in podobno. Tako bi tematizacija onemogočila sodelovanje vsem gledališčem, ki se z zastavljenim temo ne ukvarjajo. Zato so predstavniki sklenili, naj bo edino merilo kvaliteta.

Zanimiv je podatek o tem, kaj pripravljajo v nekaterih gledališčih. SEK: še bodo uprizorjali Aleksandra Popovića Druga vrata levo, poleg tega pa pripravljajo še Histrično bajko Slobodana Snajderja in še tri predstave domačih avtorjev. Zagrebško SSG pripravlja nov satirični kabaret, Gledališče Pupilijske Ferkeverke bo nastopalo s predstavo Pupilijske pupile Pupile, pripravlja pa tudi nov komad. V Novem Sadu pripravljajo Anouilovo Antigono, v Prištini pa Noro Henrika Ibsena.

Večina delegatov je pozdravila misel, naj Majski festival poskuša usmerjati enotno politiko vseh jugoslovanskih študentskih gledališč. Ta naj bo predvsem v tem, da bi igrali predvsem mlade avtorje, pa tudi starejše sodobnike, ki kažejo moderne gledališke tendence. Izražena je bila tudi misel, naj študentska gledališča ne tekmujejo s profesionalnimi gledališči, temveč naj segajo po novem, razvijajo naj gledališkost gledališč.

Srbski predstavniki so se potegovali za to, naj bi festival ne bil več stalno v Zagrebu in naj bi se razširil na vso Jugoslavijo. Vendar to bi bilo težko izvesti. Gostitelji pa so obljubili, da bo že prav kmalu festival organiziral gostovanje najboljših skupin tudi v Osijeku, Karlovcu in Varaždinu, pozneje pa zelo verjetno tudi v Ljubljani. Govora je bilo tudi o tem, ali lahko en sam selektor odloča o sodelovanju ali nesodelovanju posameznih gledališč. Izrečen je bil tudi predlog, naj bi bila režija sestavljena po »republiškem ključu«.

Selekcija bo od 1. marca do 1. aprila. Festival pa bo potekal od 4. do 9. maja.

Razgovor se je odvijal v delovnem vzdušju. Predstavniki so se po koncu dogovorili za sodelovanje in se domnili, da se bodo obveščali o delu in načrtih. K boljši obveščenosti bo nedvomno pripomogel tudi permanentni Bilten MFSSK.

PRIPIS: Če je na slovenskem še kakšno študentsko gledališče, ki bi rado sodelovalo na majskem festivalu, naj se nemudoma poveže z GLEDALIŠCEM PUPILIJSKE FERKEVERKE, revija Problemi, Soteska 10, Ljubljana ali preko Tribune z avtorjem članka.

Milan Jesih

(Nadaljevanje z 8. strani)

Predvsem je treba poudariti neutemeljenost obsesije, ki te nenehno preganja. Plebs te ne opazuje, to je predeodek. Plebs v tem času preštevajo cmoke v svoji prebavi in jih kombinira s konjskimi močmi svojih avtomobilov. Živ krst se ne zmeni zate ne za tvoje posrano meditiranje.

Čas, ko se zabubiš v mrežo misli, je zares nenavadno kužen. Opazuješ recimo žuželke, parjenje žuželk, in vse skupaj povežeš s predstavo o helikopterjih. Ideja, da bi se ljudje parili lebeče v zraku kakor helikopterji, je osvobajajoča, je z eno besedo FANTASTIC. Torej parjenje ala Sikorsky.

V tej preklemski rakasti sapi polipovih izločkov se človek nikakor ne more skoncentrirati, misli se zaradi tega razproga kakor rakasto tkivo. Največkrat jih zaradi tega poizkušaš uničiti, zatreti, ustaviti v napredovanju. Vendar nekaterim le uspe zadušiti ostale. Divja razpoka naenkrat zazaja v rakasti celični gmoči, to ti omogoči beg, ki se konča nekje na robu polipovega ležišča.

Nekaj, kar diši po Antonioniju, le da je nekoliko drugače...

Iz ptičje perspektive se žična ograja loči od zidu samo po tem, ker deluje vitko in graciozno. Loči pa z elegantno krutostjo, naravnost sadistično razumsko, teniško igrišče od ostalega sveta. Svet je smešno skročena peščica ljudi, ki ga v tem trenutku tvorita dva vojaka, ki sta se nemara z zvijačo uspela izthotapiti iz kasarne, in zaljubljenca, ki sta se nemara izthotapila iz območja majhnih resnic, velikih odraslih mamutov. Zelo tiho je. Sama topot nog je slišati, topot zdravih, debelih nog, ki ubijajo čas. Ubijajo ga počasi, sistematično, minuto za minuto, poleti drugače kakor pozimi, letni čas je tukaj samo zaradi lepšega, praktično in teoretično kot muhasta, neobvladljiva kaprica. Lepo je gledati, kako umira čas pod udarci loparjev in kriki razočaranja zaradi izgubljenih žog, mišičasti svetniki in svetnice boga-tenisa srborito cepetajo po rdečkastih tleh arene in vzdigujejo prah. Tudi oni so videti s ptičje perspektive, srčkani mali gladiatorčki, polni vitaminov in dobrih refleksov, torej ni nikakršnega vzroka za socialne paralele, ker je to v bistvu plemenit opravke, ubijanje časa, gledanega s ptičje perspektive. Sem pristaš izbranih iger za izbrane ljudi. Vendar obstaja še majhna pomankljivost v tej organizirani, plemeniti zabavi. Nekaj malega električnega toka bi bilo potrebno spustiti v ograjo, da bi streslo kakšnega zamisljenega plebejca, ki bi prodajal zijala tod okoli. Vse pa bi imelo na tak način obliko privajenosti, privajenosti na eleganco početja.

Vojaka zvedavo ogledujeta živотно, priletno lady, ki si v potu obraza služi vitkost, videti je, kakor da tisto njeno krilce namerno ne pokriva vsega tistega obilja, ki nikakor ni namenjeno publiciteti izven žične ograje in ptičje perspektive.

Tam, od koder prihajata vojaka, ženske njenih let najbrž nimajo več svojih pravih pokazateljev vitkosti. Ah, kako velika je naša domovina in kako zagonetne so njene lepote!

V delti njegove zavesti znova zaplava razcefrana podoba trenutka, ko je spoznal kruljavega mladega bebca. Ne, nikakršen izvedenec za tenis ni, o tenisu ve toliko, kot veste vi recimo o spajkalniku, katerega vrtil večji del dneva v rokah. Zabavno je ugotoviti, kako se je uspel pritihotapiti v plemenito zabavo tega teniškega popoldneva. Ne bojte se, ne bo vas gnajlivi, izginil bo, preden boste prešli do tri. Ni vsiljiv na običajen način, tega preprosto ne zmore. Njegove sanje so kič garniture raznih vrst in oblik, pomešane z krompirjem v oblicah, njegov penis ima obliko revolverja, ki mrzle ročice ogreje, kadar je preveč dolgčas in je človek osamljen. Njegovi prijatelji so o tem vedeli pripovedovati prave umazane romane. Zoprne polomljene štorije, zabeljene z primerno gestikulacijo. Zato zgodba ni brez svojega point d'honneurja, toda ima svoj pričetek in konec na nekem obupno zasmrjenem šolskem hodniku z rogajočimi se mladimi grli najrazličnejših glasovnih intonacij, banalna zgodba. WE SHALL OVERCOME!

Kar se tiče spodobnosti, ne zamenjajte mojega heroja z kuharjem starega Karamazova, to bi bilo blasfemično. Moj heroj se ne spozna na jušice in konjačke, nikoli ga ne vrže božje in sploh ni zvijačnej. Morda je samo malo bolj sentimentalne nature, to je vse. Mi smo obdani s plaščem lažne metafizične vzvišenosti, skovane vrag si gavedi kje in kdaj. Neuporabne zmote.

Moja forma je zamišljena kot forma strasti in njeno ime je »outcintek«. Toda tudi to najdemo pri Dostojevskem? Vse najdemo pri njem, tudi tisto, česar ni. Smešna sorta, ta lupus pedagogicus, smešna in lopovska obenem. Paidea v XX. stoletju je zabloda vseh zablod, pes čuva družbene laži, lajavce na luno in podobne reči. Moredi kot rokohitrec — nespretnjakovič, kateremu vsi poprej škilijo v karte in pome narekujejo pametno in počasi, kako in v kakšni meri naj bodo triki naivni. Zmené posebne sorte, »outcintek«!

Za žično ograjo jenjuje ubijanje časa, jenjuje počasi in z določeno gotovostjo. Na oder prihajajo že novi igralci. Glavno vlogo bo dobil nenavadno majhen cucek, ki ga vodi na vrvič šepajoča priletna gospa. Scéne je majhno kakor malo večja podgana. Vendar začne švigati po travi kakor živahna rjava iskra. Videti je zelo estetsko. Zelena podlaga, na kateri šviga rjava iskra, to je nova likovna zvrst, pes na travi formira gibanje, ki ni nikoli enako, ampak vedno drugačno, FANTASTIC.

Še je toplo in svetloba ne jenjuje. Zgoditi se mora še marsikaj.

Na robu zgodovinskih dogajanj beremo takšne izreke: »U toj zemlji Mozarta izvode na klaviru, a narod na lancu!« Morda ta izrek zveni celo melodiozno, toda je popolnoma brez bremena. Kako dolgo lahko traja tole mojstrstvo, ki se med drugim imenuje dolgega dneva potovanje v noč? Tega ne zvemo nikoli, prej bo spregovoril švigajoči pes in nam razložil bit svojega šviganja kakor trudni izrek na robu zgodovinskega preloma. Kaj je mojstrstvo? Mar je trudni zmešani happening na zeleni podlagi, zvodniški smrad polipa? Toda prav zares nas vodijo kakor lahko poskočno čredo, čredo, dobesedno

vzeo iz temeljev zgodovinskega materializma, čredo, ki se nerodno postavlja na zadnje noge, kadar ji vržejo kost. Zvedavo renčimo na mimoidoče in znamo presunljivo zabevskati. Vse pa je odvisno od sovražnika, katerega izmenično bruhata na nas nebo in zemlja. Sovražnik je vedno na preži, tako da zlahka prestreže kost, ki jo še v zraku. Če potujemo po dnevu, a svetloba tega dne pojema, okoli naše invalidno zasukane osi se je nabralo že toliko pajčevine, da se os počasi ustavlja. Upor zaradi umetnih orhidej slabi, vedno bolj medel je. Pojmo, pojmo pesem o sovražniku, pojmo jo zaradi tega, da ga z pesmijo oplavimo in vznemirimo ter da nam nikoli več ne prestreže kosti, ki je namenjena samo nam...

Dok mi spavamo neprijatelj radi
Dok mi radimo neprijatelj smišlja
Dok se mi zezamo neprijatelj kombinuje.
Neprijatelj je uvek budan.
Neprijatelj ne trači vreme.
Neprijatelj ne miruje dok nam ga ne spusti.
Neprijatelj trači najbolji spust.
Neprijatelj proba spust na snagu, ali pampur. I mi konja za trku imamo.
Neprijatelj, onda spust od pozadi.
Opet pampur-peta kolona i ostalo.
Neprijatelj ne popušta.
Neprijatelj i dalje.
Neprijatelj kroz lektiru i izmedju redova.
Mi naočare pa kroz ružicu. Nema prolaz.
Neprijatelj ne odstopa. Dodaje vazelin, briljantin, glicerin, anetirid, niveu, koldkrem, Helenu RUBINŠTAJN i masku od krstavaca. Ne pomaže.
Neprijatelj opet a navalentno.
Traži meko, al' mi tvrdo. Curik njemu.
I opet do sto i natrag. Uvek isto.
Vozi nekrijatelj — al' u rikverc.
Neprijatelj digne ruke. Okane se djavola.
Poveruje u nas. Najzad meko.

Nič ni bolj smešno kot nekatere znamenite fraze, včasih se samo nasmehnemo in rečemo: »Prizanesite nam!« a kaj, ko nam potem vseeno ni prizaneseno. Moledovanje je tukaj brezupen poizkus omejití zgodovino. Natanko to in ker se zgodovine ne da pretentati, jo moras podkupiti ali postati klovn. V velikih kozmetičnih salonih zgodovine imajo glavno besedo krojači, pleskarji, manikerkji in podobna svojat. Zgodovino je treba vedno pomlajevati, ji dajati novih funtuzij.

Zato še vedno stojiš in nisi bolj človek, čeprav je to kilavo bitjece onesnažilo že tudi druge planetne tega kozmosa. Nisi bolj človek in tudi ne boš, s človekom se tolažijo vinski bratci na svojih odprtih seansah, ko že s težavo premagujejo gravitacijo svojih bedastih modrovanj. Neudobno postaja na tem planetu, vedno hladneje je in sapa polpa seže v vsak kotiček. Up dobiva razsežnost zavaljene cipe, ki ni bila nikoli preveč dobra, zato ji laskanje kaj slabo pristaja. Marsikaj je bilo povedano, le tisto odločilo še ne, morda tudi nikoli ne bo, vras si ga vedi...

THINGS GO BETTER WITH COKE!

FERDINAND DE SAUSSURE

PREDAVANJA O SPLOŠN- L-NGV-ST-K-

III.

LINGVISTIKA JEZIKA IN LINGVISTIKA GOVORA

Ko priznavamo znanosti o jeziku njeno pravo mesto v celoti preučevanja govorice, smo hkrati situirali celotno lingvistiko. Vsi drugi elementi govorice, ki konstituirajo govor, se sami po sebi podrejajo tej prvi znanosti in prav po zaslugi te podreditve dobijo vsi deli lingvistike svoje pravo mesto.

Preučujemo na primer proces nastajanja glasov, potrebnih za govor: govorni organi so prav tako zunaj jezika, kot so električne aparature, ki služijo za oddajanje Morsejeve abecede, zunaj te abecede; in fonacija, to je uresničevanje akustičnih podob, se v ničemer ne dotika samega sistema. Po tem odnosu lahko primerjamo jezik s simfonijo, ki je njena realiteta neodvisna od načina, kako jo izvajajo; napake, ki jih lahko zagrešijo glasbeniki, ki jo izvajajo, se te realitete v ničemer ne dotaknejo.

Tej ločitvi fonacije in jezika bodo mogoče postavljali nasproti fonetične spremembe, spremembe glasov, do katerih pride v govoru in ki tako globoko vplivajo na usodo jezika samega. Ali imamo res pravico trditi, da jezik obstaja neodvisno od teh pojavov? Da, kajti ti se tičejo samo materialne substance besed. Če napadajo jezik kot sistem znamenj, delajo to le indirektno s spremembo interpretacije, ki iz njih izhaja; torej ne vsebuje ta pojav nič fonetičnega. Zanimivo utegne biti iskanje vzrokov teh sprememb in preučevanje glasov nam bo pri tem pomagalo; vendar to ni bistveno: za znanost o jeziku bo vedno zadostovalo, če ugotovimo spremembe glasov in izračunamo njihove posledice.

In kar pravimo o fonaciji, bo veljalo za vse druge dele govora. Dejavnost govoreče osebe je treba preučevati v celokupnosti disciplin, ki imajo svoje mesto v lingvistiki samo zaradi svoje zveze z jezikom.

Preučevanje govorice je torej sestavljeno iz dveh delov: prvi, bistveni, ima za predmet jezik, ki je socialen v svojem bistvu in neodvisen od posameznika; to preučevanje je zgolj psihično; drugi, sekundarni, ima za predmet individualni del govorice, se pravi govor, vsehšiš fonacija: ta je psihofizičen.

Nedvomno sta ta dva predmeta med seboj tesno povezana in predpostavljata drug drugega: jezik je potreben, da bo govor razumljiv in da bo dosegal vse svoje učinke; le-ta pa je potreben, da se jezik ustali (etablira); zgodovinsko je prvo zmeraj dejstvo govora. Kako bi sicer moglo priti na misel človeku, da bi pojem povezal z verbalno podobo, če ne bi najprej našel te povezave v aktu govora? Po drugi strani pa se učimo materinega jezika s poslušanjem drugih; v naših možganih se usede šele po neštevilnih izkušnjah. Končno je ravno govor razlog za razvoj jezika: ravno vtisi, sprejeti pri poslušanju drugih, spreminjajo naše lastne jezikovne navade. Obstaja torej medsebojna odvisnost med jezikom in govorom. Govor je hkrati instrument in produkt prvega. A vse to vendarle ne preprečuje, da ne bi bili to dve popolnoma jasni in različni stvari.

Jezik obstaja v skupnosti v obliki vsote znamenj (vtisov, »empreintes«), shranjenih v vsakih možganih, podobno kot slovar, ki bi bili vsi njegovi identični izvodi razdeljeni med posameznike. To je torej nekaj, kar je v vsakem posamezniku in kar je vsem skupno in se nanaša na znanje njihove volje. Ta način obstajanja jezika je mogoče predstaviti z naslednjo formulo:

$$I + I + I + \dots = I \text{ (kolektivni vzorec)}$$

Kako je govor navzoč v tej skupnosti? Govor je vsota tega, kar ljudje govorijo, in vsebuje:

- individualne povezave, ki so odvisne od volje tistih, ki govorijo,
- akte fonacije, ki so prav tako rezultat volje in potrebni za izvajanje teh kombinacij.

V govoru ni torej nič kolektivnega; njegove manifestacije so individualne in trenutne. Tu je zgolj vsota posameznih primerov po formuli: $(I + I' + I'' + I''')$.

Zaradi vseh teh razlogov bi bilo varljivo, če bi pod istim zornim kotom družili jezik in govor. Globalna celota govorice je nespoznanata, ker ni homogena, predlagano razlikovanje in podreditev pa vse razjasnita.

Ta je prva razcepitev, na katero naletimo, brž ko si začnemo prizadevati, da bi ustvarili

teorijo govorice. Treba je izbirati med dvema potema, po katerih je nemogoče iti istočasno;

V sili lahko obdržimo ime lingvistika za obe disciplini in govorimo o lingvistiki govora. Vendar pa je ne bomo smeli zamenjevati z lingvistiko v pravem pomenu besede, tisto, katere edini predmet je jezik.

Mi se bomo ukvarjali izključno s to drugo, in če si bomo med našim prikazovanjem izposodili kako osvetlitev od preučevanja govora, se bomo potrudili, da ne bi nikoli zabrisali meja, ki ločijo ti dve področji.

NOTRANJI IN ZUNANJI ELEMENTI JEZIKA

Naša definicija jezika predpostavlja, da odstranimo iz njega (t. j. jezika) vse, kar je tuje njegovemu organizmu, njegovemu sistemu, skratka vse, kar označujemo s terminom »zunanj lingvistika«, čeprav se ta lingvistika ukvarja s pomembnimi stvarmi in prav nanje mislimo, ko se lotimo preučevanja govorice.

To so najprej vse točke, v katerih se lingvistika dotika etnologije, vsi odnosi, ki lahko obstajajo med zgodovino kakega jezika in zgodovino kake rase ali civilizacije. Ti dve zgodovini se mešata in imata recipročne odnose. To nekoliko spominja na zveze, ki smo jih ugotovili med jezikovnimi pojavi v pravem pomenu besede. Nravi nekega naroda imajo odmev v njegovem jeziku, po drugi strani pa jezik v veliki meri ustvarja narod.

Drugič je treba omeniti odnose, ki obstajajo med jezikom in politično zgodovino. Veliki zgodovinski dogodki, kot rimljanska osvajanja, so imeli neizračunljiv pomen za množico jezikovnih dejstev. Kolonizacija, ki je prav tako oblika osvajanja, prenaša danj idiom v različna okolja, in to povzroči v njem spremembe. V potrdilo bi lahko citirali celo vrsto dejstev: tako je Norveška sprejela danščino, ko se je politično združila z Dansko; res je, da se danes skušajo Norvežani otresti tega jezikovnega vpliva. Za življenje jezikov ni nič manj pomembna notranja politika držav: nekatere vlade, kot npr. švicarska, dopuščajo koeksistenco več jezikov; druge, npr. Francija, težijo za jezikovno enotnostjo. Naprednejša stopnja kulture pospešuje razvoj nekaterih posebnih jezikov (pravega jezika, znanstvene terminologije itd.)

To nas pripelje do tretje točke: do zvez jezika z institucijami vseh vrst, s cerkvijo, šolo itd. Te so spet tesno povezane s knjižnim razvojem jezika, pojavom ki je še čelo tako splošen, da je sam neločljiv od politične zgodovine. Knjižni jezik na vseh straneh prehaja meje, ki naj bi mu jih začrtala književnost; pomislimo na vpliv salonov, dvora in akademij. Po drugi strani pa se zastavlja resno vprašanje njegovega konflikta z lokalnimi dialekti; lingvist mora tudi preiskati recipročne odnose knjižnega in pogovornega jezika, kajti vsak knjižni jezik kot produkt kulture pride od tega, da odtrga svojo sfero obstoja od naravne sfere govornega jezika.

Nazadnje spada vse, kar se nanaša na geografsko razširjenost jezikov in cepitev na dialekte, k zunanj lingvistiki. Nedvomno se zdi ravno v tej točki razločevanje med njo in notranjo lingvistiko najbolj paradoksalno, tako tesno je geografski pojav povezan z obstojem vsakega jezika; in vendar se v resnici ne dotika notranjega organizma jezika.

Trditi so, da je popolnoma nemogoče ločiti vsa ta vprašanja od preučevanja jezika v pravem smislu besede. Ta zorni kot je prevladal še posebej od tedaj, ko so tako zelo vztrajali pri tistih »realia«. Ali ni prav tako, kakor spremeni rastlina svoj notranji ustroj zaradi zunanjih faktorjev: zemlje, podnebja itd., slovnična struktura v vsaki točki odvisna od zunanjih faktorjev jezikovnega spreminjanja? Zdi se, da slabo razložimo tehnične termine, izposojene besede, ki jih v jeziku kar mrgoli, če ne upoštevamo njihovega izvora. Ali je mogoče razločevati naravni organski razvoj nekega idioma od njegovih umetnih oblik, kot je knjižni jezik, ki so nastali po zaslugi zunanjih, potemtakem neorganskih faktorjev? Ali ne vidimo, kako se zraven lokalnih dialektov nenehno razvija neki skupni jezik?

Mislimo, da je preučevanje zunanjih jezikovnih pojavov zelo plodno; toda narobe je, če trdimo, da se brez njih ne da spoznati notranje strukture jezika. Vzemimo na primer izposojanje tujih besed; najprej lahko ugotovimo, da v življenju nekega jezika ni niti enega stal-

nega elementa. V nekaterih zakotnih dolinah obstajajo narečja, ki, da tako rečemo, niso nikoli dovolila, da bi prišel od zunaj en sam umeten termin. Ali bomo rekli, da so ti idiomi zunaj regularnih pogojev govorice in da nam ne morejo dati o njej neke predstave, da so to tista narečja, ki zahtevajo »teratološko« preučevanje, ker niso pretrpela mešanja? A ravno izposojene besede nimamo več za izposojeno, brž ko jo preučujemo sredi sistema; ona obstaja le po svojem odnosu in opoziciji z besedami, ki so z njo povezane, in to z isto pravico kot katerokoli drugo domače znamenje. Na splošno ni nikoli nujno potrebno poznati okoliščine, v katerih se je nek jezik razvil. Za nekatere jezike, kot sta npr. zend in praslovansčina, ne vemo niti, katera ljudstva so ju govorila; a to neznanje nas prav nič ne ovira, da ju ne bi notranje preučevali in upoštevali spremembe, ki sta jih prestala. Ločitev dveh zornih kotov se vsekakor sama vsiljuje, in čim bolj rigorozno jo bomo ohranjali, tem bolje bo.

Najboljši dokaz za to je, da oba ustvarjata posebno metodo. Zunanja lingvistika lahko kopiči podrobnosti drugo na drugo, ne da bi se čutila stisnjeno v primež sistema. Vsak avtor lahko na primer poljubno grupira dejstva, ki se nanašajo na ekspanzijo jezika zunaj meja njegovega območja; če bomo iskali faktorje, ki so ustvarili knjižni jezik nasproti dialektom, kis o ustvarili knjižni jezik nasproti dialektom, naštevanju; če razporejamo dejstva na bolj ali manj sistematičen način, bo to zgolj iz potrebe po jasnosti.

Pri notranji lingvistiki poteka to povsem drugače: ta ne dopušča kakršnekoli razporeditve; jezik je sistem, ki pozna le svoj lastni red. Ob primerjanju s šahovsko igro bomo to bolj dojel. Tu je razmeroma lahko razločevati, kaj je zunanje in kaj je notranje: dejstvo, da je prišla iz Perzije v Evropo, spada v zunanji red; notranji pa je nasprotno vse, kar se tiče sistema in pravil. Če nadomestim lesene figure s slonokoščenimi, je zamenjava nepomembna za sistem; toda če zmanjšam ali povečam število figur, poseže ta sprememba globoko v »slovnično« igre. Nič manj ni res, da je potrebna določena pozornost, da bi lahko opravljali razločevanja te vrste. Tako si bomo v vsakem primeru zastavili vprašanje, kakšne narave je dani pojav, in da bi ga razrešili, bomo spoštovali to pravilo: notranje je vse, kar do katerekoli stopnje spreminja sistem.

Prevedel Božidar Premrl

Konec

PROJEKT FOTOGRAFIJA

V vsakem razvoju so faze, prehod iz ene v drugo pa pomeni prehod iz ene kvalitete v drugo. Ponavadi v višjo kvaliteto.

Fotografija ima svojo razvojno pot. Prostorsko gledano je več poti in vsak narod, vsaka kultura, ki ima tudi avtorsko (umetniško) fotografijo, ima svojo razvojno pot. Le da so med kvalitetami včasih velike časovne razlike. Medtem, ko pišejo po svetu eseje o fotografiji (kot umetnosti), se pri nas največkrat ukvarjamo s čisto tehničnimi vprašanji. To je (bila) naša prostorska in časovna dejavnost. Podrobna analiza bo pokazala, zakaj ni bil razvoj naše fotografije tak, kot je bil razvoj svetovne fotografije. Dejstvo, da smo izdelovali (in še izdelujemo) tudi umetniške, avtorske fotografije, da imamo nekaj ljudi, ki se intenzivno ukvarjajo s fotografijo, nimamo pa razvite kritike in publicistike, nas navaja na misel, da smo v našem razvoju fotografije na meji in od koder bo treba drugače vrednotiti fotografijo. V to nas sili hiter tehnični napredek (največ razvoj sredstev javnega komuniciranja) in z njim potreba po izrazno in tehnično dobri fotografiji. Morda bo ravno ta potreba tista, ki bo narekovala hitro razvoj slovenske fotografije. Toda nadaljnji razvoj, pa naj bo še tako hiter, ne more in ne sme biti nezavesten. Prav ta zavestnost ustvarjanja nas navaja k razmišljanju o ovrednotenju slovenske fotografije. Lahko gremo še dalje in razmejimo smeri v fotografiji, naredimo primerjalne študije itd. Vse delo bo osnova iz katere bomo izhajali in jo nenehno preraščali. Vsako drugačno početje bi bilo trenutno, razvojno verjetno nesprejemljivo in za daljši čas ovrgljivo.

TRIBUNA razpisuje projekt FOTOGRAFIJA, v katerem bi naj skušali ovrednotiti ali vsaj za beležiti našo fotografijo. Prispevke, esejistične, publicistične in slikovne, sprejemamo do aprila 1970.

Tone Stojko

SEKSUALNA POSVETOVALN—CA Z DRU- ŽBENO NALOGO

Z višjih forumov nam je bilo oponeseno, da naša posvetovalnica ne izpolnjuje svoje družbene naloge — boriti se za revolucionarne spremembe v našem spolnem življenju in izžvižganju; pri vsej zadevi ne poudarjamo dovolj socialnega aspekta; raziskati bi morali vse spremljajoče pojave in bolj bi se morali angažirati pri razbijanju navznoter zaprtih in okostenelih struktur v našem spolnem življenju.

Strinjamo se s temi in takimi ugotovitvami in obljublamo se poboljšati. Za začetek priobčujemo nekaj seksualističnih oglasov iz angleških in ameriških Underground-papers v napotek in vzgled najnaprednejšim revolucionarnim silam v našem spolnem okolju.

Spolna svoboda je predpogoj za nastanek drugih raznih vrst svobod

ATTENTION attractive female swingers interested in swinging sexually with an above average white male. I'm Pete, 30, tall, well built, good-looking, have a large 9" cock and an educated tongue both exquisitely trained to satisfy your every desire. Call BR 4-1829 after 5 p.m. Please no males or phonies.

SUPERSEX

Keys to true sexuality through personal relationship with Jesus Christ. Pseudosex destroys the psyche. Radical fresh look at sex. Free book and counsel. God loves you as you are. Write Dolphin 265 Lytton Palo Alto.

NICE LOOKING young couple would like to swap or share pleasure with single gals—lesbians, straight or bi—all welcome. Call only 10-11 a.m. 7-8 p.m. 675-9517.

SEXUAL FREEDOM PARTY

Sat, nite Dec 7 8pm

Limit 15 couples. Call for res. 660-0500. A.S.F.M. 9-6 M-S

MALE, 36, tall, light skin Negro, 175 lbs, seeks a white woman (18-40) for sucking. If you like to be sucked from your head to your toe then call me. Jim (201) 484-0241 from 7 at night to 7 a.m. All day Sunday. French expert with an 11 inch cock.

GOOD-LOOKING guy, discreet, 6'4", well-built and hung. Loves a scene with strong-willed, big busted amazons who love their sex and can cope with this huge male body. All aspects of total sex & some optional S&M essential. Will also please Afro-Americans and couples with leather hobbies. Phone AT7-2240.

OPRAV—ČUJEMO SE MARJANU PUNGARTN—KU

da smo v 6. številki na 11. strani objavili njegov prispevek KAKO DOBITI OTROKA pomotoma z njegovim pravim imenom in ne s podpisom vaš SEXY, kakor je to zahteval.

SREČA JE

če se zaleti avto in gospod ven pade

VEŠČAK OD TR—BUNE

izdelujem pred bližajočimi se prazniki in obetnicami vse vrste govorov in nagovorov po dogovoru. Pri večjih naročilih znaten popust. Garancija za neto težo vse do prihodnjega plenuma, kongresa, zasedanja ali česarsibodi.

ANTENA JE POSTALA RADAR

Potem, ko je slovenski tednik za seksologijo in moralno ANTENA v nekaj nadaljevanjih temeljito in na svoj objektivni način obdelal spolno življenje študentov v študentskih domovih je pred kratkim poskrbel še za eno prvovrstno senzacijo: študentke, ki s posredovanjem študentskega servisa delajo v tovarni LEK, naj bi bile ukradle 10.000 kompletov kontracepcijskih tablet. Vest je bila ponatisnjena tudi v časopisih, ki bi jim človek pripisal malo več pameti. Tovarna LEK je na tiskovni konferenci zanimala vest z ilustracijo: 10.000 kompletov meri 100 m. Študentke so delale štiri dni, bilo jih je 31. Vsaka bi morala vsak dan odnesti cel nahrbtnik. Ukradena ni bila niti ena tableta!

Morda novinarjem in urednikom pri ANTENI ne bi škodilo kakšno kontracepcijsko sredstvo. Naj se pozanimajo pri LEK.

OB PRAZN—KU ŽENSKEGA VPRAŠANJA

naš poklon ženski presoji: Med dvema spoloma, ki sta na razpolago, se — navadno — odločajo za moškega. V tem so modrejše od nas.

ODBOROM ZA OŽ—VLJANJE

REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

voščimo kar največ čudodelne moči znanih velikih magov in jim v tej zvezi priporočamo pretres Svetega pisma. Kadar se bodo znašli na licih mest, pa nasvetujemo prej ljudsko rajanje z eno ali večminutnim molkom v korist živih kot pa obratni vrstni red v korist padlim žrtvam.

SLOVENSK— JEZ—K M—SL—

Na sto črk besedila pride 8,6 a

T R — B U N A

T R — B U N A

T R — B U N A

T R — B U N A

T R — B U N A

T R — B U N A

MATJAŽ HANŽEK
PROGRAMIRAN PREMİK ZNAKA

1. VODORAVNO

N, 3N, 3x3N

RAZPOREDITEV: 2, 2, 2

2. NAVPIČNO

O, M, 2M

RAZPOREDITEV: 11, 11, 11

1. PROGRAMIRANA LEGA ZNAKA

DA NI, LEŽEC, POKONČEN

RAZPOREDITEV: 4, 4, 4

2. POLOŽAJ KLINA IZREZANEGA IZ ZNAKA

NA PRVOTNEM MESTU, ZA P IZVLEČEN IN R

DVIGNJEN, ZA P IZVLEČEN

RAZPOREDITEV: 9, 9, 9

POLDE KEJŽAR V KOMUN—STU

»V vrstah take mladine lahko raste in živi širina in sproščenost, kakršne mi nismo zmogli. Sposobni bodo gojiti in negovati vsak cvet — pa če cvetijo buče ali filozofsko društvo.«

NAŠ PAPA POLDE! ALI JE TO ZRASLO V TVOJI BUCI, DA FILOZOFSKA DRUŠTVA CVETIJO?

KAKO SO PR—SRČN—

Vsi špikerji in uredniki in lektorji in sodelavci so se ob koncu počitnic znašli doma na kanapeju. Odprli so radio. Zakaj ne oddaja RADIO STUDENT? Saj smo šest-najstega, so rekli. Kaj ga pa serjejo. V snemalnici pa je glasno jokah Jože Šlander in solze so padale tajnici v dve samotni kavici.

N&S M—SL— NA 6 TOČK

KI JO NI V PROGRAMU SLIKARSKE SPECIJALKE

TU JE B—L

najboljši štos stoletja in Tribune. Zai ga je odnesel policijski pes Tiger II, ker je bil tako masten in protidržaven. Škoda.

NE GRE NAM TAKO DOBRO

kot si mislite. Zaradi pomanjkanja denarja (Tribuna) je bil odgovorni urednik Aleksander Schrot prisiljen predstaviti svoje počitnice na koruzo.

ŠTUDENTSKI LIST TRIBUNA UREJAJO:

Milan Dekleva, Stanko Hočevar, Jože Konec, Andrej Medved, Jaro Novak, Srečo Dragan (likovni urednik) Marko Slodnjak, Slavko Splihaj, Tone Stojko (urednik fotografije), Sašo Srot (neodgovorni urednik), Marko Švabič, Dušan Tršar (tehnični urednik), Peter Kuhar (lektor). TRIBUNA — Izdaja 10 SS ljubljanskih visokošolskih zavodov — Uredništvo in uprava Trg revolucije 1/II — Telefon 21-280 — Tekoči račun 501-8-78-1 — Letna naročnina za študente je 15 dni, za ostale 20 din — Cena posameznega izvoda 1 din — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Tiska ČGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1, telefon 23-522 — Poštšina plačana v gotovini.